
ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΩΝ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ – ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ - ΑΣΤΑΚΟΥ

Αναμορφωμένη πρόταση (τμήμα ΕΠΑΛΘ)
Τοπικού Προγράμματος CLLD LEADER/ΠΑΑ

ΜΑΪΟΣ 2019
ΑΙΤΩΛΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΕ ΟΤΑ

Περιεχόμενα

A. Παρουσίαση προτεινόμενης περιοχής παρέμβασης	4
B. SWOT ANALYSIS	7
A. Αναγνώριση	7
ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ (Strengths)	7
ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ (Weaknesses)	11
B. Εξέταση	14
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ – ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ (Opportunities)	14
ΑΠΕΙΛΕΣ – ΚΙΝΔΥΝΟΙ (Threats)	16
Συνοπτικός πίνακας αποτελεσμάτων SWOT ανάλυσης περιοχής παρέμβασης	17
Γ. Στόχοι, στρατηγική και θεματικές κατευθύνσεις τοπικού προγράμματος	19
Γ.1.1 Στόχοι τοπικού προγράμματος	19
Γ.1.2 Στρατηγική τοπικού προγράμματος και Θεματικές Κατευθύνσεις	21
Δ. ΤΕΧΝΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ	31
Δ.1 Υποπροτεραιότητα 4.1	31
Δ.2 Υποπροτεραιότητα 4.2	31
4.2.1 Ιδιωτικές επενδύσεις για την αειφόρο ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών (κρατικές ενισχύσεις)	31
4.2.2 Ιδιωτικές επενδύσεις για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των αλιευμάτων (μη κρατικές ενισχύσεις)	33
4.2.3 Δημόσιες επενδύσεις για την αειφόρο ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών	34
Δ.3 Υποπροτεραιότητα 4.3	35
4.3.1 Ζωή στους Υγροβιότοπους (Wetland Life)	35
4.3.2 Πρωτοβουλία αλιέων για την προστασία του περιβάλλοντος	36
4.3.3 Μεταποίηση και εμπορία αλιευτικών προϊόντων	37
Δ.4 Υποπροτεραιότητα 4.4	39
Ε. Χρηματοδοτικοί πίνακες	40
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	40
ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ	41
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΑ ΕΤΟΣ (ΕΤΗΣΙΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ)	42

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΑ ΜΕΤΡΟ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗ (ΕΤΘΑ)	43
ΣΤ. Ταμείο χρηματοδότησης	44

A. Παρουσίαση προτεινόμενης περιοχής παρέμβασης

Στον ΠΙΝΑΚΑ 1 παρουσιάζονται οι Ο.Τ.Α. της περιοχής παρέμβασης, η έκταση, ο πληθυσμός, καθώς και οι περιοχές εφαρμογής της προτεραιότητας 4, του ΕΠΑΛΘ:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Έκταση, πληθυσμός και περιοχή παρέμβασης

Περιφερειακή Ενότητα	Δήμος	Τοπική/ Δημοτική Κοινότητα	Γεωγραφικός Κωδικός Καλλικράτη	Χαρακτηρισμός περιοχής	LEADER ΕΠΑΛΘ 2014-2020	
					Έκταση (km ²)	Πληθυσμός (στοιχεία 2011 - μόνιμος πληθυσμός)
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	Ναυπακτίας	Δημοτική Κοινότητα Ναυπάκτου	91280301		17,039	13.415
		Τοπική Κοινότητα Αφροξυλιάς	91280302	ορεινή	17,75	413
		Τοπική Κοινότητα Βελβίνας	91280303	ορεινή	10,749	57
		Τοπική Κοινότητα Βομβοκούς	91280305	ορεινή	11,774	140
		Τοπική Κοινότητα Δάφνης	91280306	ορεινή	9,593	872
		Τοπική Κοινότητα Λυγιά	91280307		2,42	1161
		Τοπική Κοινότητα Μαμουλάδας	91280308	ορεινή	7,954	341
		Τοπική Κοινότητα Ξηροπηγάδου	91280310		2,082	473
		Τοπική Κοινότητα Σκάλας	91280314	ορεινή	7,83	288
		Τοπική Κοινότητα Αντιρρίου	91280101		7,012	1.076

	Τοπική Κοινότητα Μακυνείας	91280102	ορεινή	30,582	563
	Τοπική Κοινότητα Μαλυκρείου	91280103	ορεινή	13,275	959
	Τοπική Κοινότητα Άνω Βασιλικής	91280601	ορεινή	7,741	98
	Τοπική Κοινότητα Βασιλικής	91280602		10,577	409
	Τοπική Κοινότητα Γαβρολίμνης	91280603		11,552	187
	Τοπική Κοινότητα Γαλατά	91280604		27,291	1.070
	Τοπική Κοινότητα Καλαβρούζης	91280605	ορεινή	24,827	75
	Τοπική Κοινότητα Περιθωρίου	91280606		6,683	184
Ι.Π. Μεσολογγίου	Δημοτική Κοινότητα Μεσολογγίου	91270201		130,418	14.386
	Τοπική Κοινότητα Αγίου Θωμά	91270203		7,067	609
	Τοπική Κοινότητα Ελληνικών	91270205	ορεινή	19,449	443
	Τοπική Κοινότητα Ευηνοχωρίου	91270206		17,641	1.664
	Τοπική Κοινότητα Μουσσούρων	91270207	ορεινή	11,841	242
	Τοπική Κοινότητα Ρετσίνων	91270208	ορεινή	19,231	193
	Δημοτική Κοινότητα Αιτωλικού	91270101		47,199	4.935

		Τοπική Κοινότητα Αγίου Ηλία	91270102		6,875	170
		Τοπική Κοινότητα Σταμνάς	91270103		37,761	909
		Τοπική Κοινότητα Χρυσοβεργίου	91270105		14,884	486
		Δημοτική Κοινότητα Νεοχωρίου Μεσολογγίου	91270302		88,699	3.454
		Τοπική Κοινότητα Γουριάς	91270303		18,757	862
		Δημοτική Κοινότητα Κατοχής	91270301		95,013	2.829
		Τοπική Κοινότητα Λεσινίου	91270304		32,093	771
		Τοπική Κοινότητα Μάστρου	91270305		10,149	568
	Ξηρομέρου	Δημοτική Κοινότητα Αστακού	91290201	ορεινή	71,93	2.732
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ					855,738	57.034
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ					11.350,00	679.796

B. SWOT ANALYSIS

Η SWOT ανάλυση βοηθά στην καλύτερη αντίληψη της υφιστάμενης κατάστασης και στην λήψη ορθολογικών αποφάσεων για την υλοποίηση ολοκληρωμένων αναπτυξιακών σχεδίων. Το βασικότερο στοιχείο που αναδεικνύει κάθε ανάλυση SWOT είναι ότι η διαδικασία λήψης αποφάσεων πρέπει να εδράζεται σε πραγματικά δεδομένα, που η προβολή τους στο μέλλον με επιστημονικό τρόπο μας δίνει το αύριο της υπό μελέτη περιοχής. Με τον τρόπο αυτό, οι προβλεπόμενες παρεμβάσεις στηρίζονται σε υπαρκτά πλεονεκτήματα, αξιοποιούν ευκαιρίες, ελαχιστοποιούν αδυναμίες και επιδιώκουν εξάλειψη απειλών.

Βάσει των στοιχείων της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής παρέμβασης, προκύπτει η αναγνώριση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων και η εξέταση των προοπτικών και των απειλών, όπως παρουσιάζονται ακολούθως:

A. Αναγνώριση

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ (Strengths)

S1: Φυσικό περιβάλλον υψηλής αξίας

Το φυσικό περιβάλλον αποτελεί το σημαντικότερο πλεονέκτημα της περιοχής παρέμβασης, παρέχοντας δυνατότητες ανάπτυξης **τόσο του τουριστικού όσο και του αγροδιατροφικού τομέα**. Το οικοσύστημα της περιοχής συντίθεται από την αρμονική συνύπαρξη ορεινών όγκων (π.χ. Βαράσοβα, Παναιτωλικό όρος, Αράκυνθος), πεδιάδων – κάμπων (π.χ. πεδιάδες Ευήνου και Αχελώου), παραθαλάσσιων και παραλιμνοθαλάσσιων περιοχών, Υδατικών πόρων (π.χ. λιμνοθάλασσες Μεσολογίου – Αιτωλικού – Κλείσοβας – Θολής - Δίαυλος Β. Κλείσοβας & Παλαιοποτάμου, ποταμοί Ευήνος – Αχελώος - Μόρνος, καθώς και οι παραπόταμοι αυτών, το Δέλτα των ποταμών Ευήνου και Αχελώου, η τεχνητή λίμνη Ευήνου, ο Κορινθιακός κόλπος, ο Πατραϊκός κόλπος, το Ιόνιο πέλαγος), δασικών πόρων (π.χ. τα ελατοδάση της ορεινής Ναυπακτίας και το δάσος του Φράξου, το οποίο έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο μνημείο της φύσης), φαραγγιών και μονοπατιών (π.χ. Φαράγγι της Κλεισούρας, το Φαράγγι του Ευήνου, τα μονοπάτια του Σκα, της Άνω Χώρα – Λάλκα, των Εξοδιτών του Μεσολογίου, το Ε4), περιοχών Natura & Ramsar (το 14% της περιοχής παρέμβασης προστατεύεται από το Δίκτυο NATURA & τη συνθήκη RAMSAR).

Στην περιοχή συναντώνται το «*Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογίου – Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων*» (ΦΕΚ 477/Δ/31-5-2006), *έντεκα (11) τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλους, 5 καταφύγια άγριας ζωής, ένας (1) Υγρότοπος Διεθνούς Σημασίας Ramsar και ένα (1) Διατηρητέο μνημείο της Φύσης - Βιογενετικό Απόθεμα (δάσος Φράξου)*.

Η αρμονική συνύπαρξη των προαναφερόμενων στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος, σε μικρό σχετικά γεωγραφικό χώρο, όπου το ένα συμπληρώνει το άλλο, καταλαμβάνοντας το σύνολο της περιοχής παρέμβασης, έχουν ευνοήσει αφενός την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (αθλητικές-ψυχαγωγικές δραστηριότητες στη φύση, οικοτουρισμός, αγροτουρισμός κλπ), καλύπτοντας τις ανάγκες διαφορετικών ομάδων στόχου επισκεπτών και αφετέρου την δραστηριοποίηση των κατοίκων στον αγροτικό και αλιευτικό τομέα, παράγοντας υψηλής αξίας προϊόντα, ορισμένα εκ των οποίων έχουν χαρακτηριστεί και ως προϊόντα ΠΟΠ.

S2: Πλούσια πολιτιστική κληρονομιά

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί, επίσης, ισχυρό πλεονέκτημα της περιοχής παρέμβασης. Η περιοχή ταυτίζεται σχεδόν με την αρχαία Αιτωλία και αποτελεί σημαντικό κομμάτι της Αιτωλικής Συμπολιτείας. Στην περιοχή συντελέστηκαν ιστορικά γεγονότα με ευρωπαϊκή και διεθνή σημασία, όπως η Ναυμαχία της Ναυπάκτου και η Έξοδος του Μεσολογίου. Οι εκδηλώσεις για τα προαναφερόμενα γεγονότα έχουν διεθνή διάσταση.

Στην περιοχή συναντώνται σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι, όπως τα αρχαία θέατρα της Μακύνειας, της Πλευρώνας και των Οινιαδών, το Ηρώο της Καλυδώνας, το Κάστρο της

Ναυπάκτου, το Κάστρο του Αντιρρίου, η αρχαία πόλη Αλικύρνα, η αρχαία Αιτωλική Χαλκίδα, οι ναοί Ταξιαρχών και Κοιμήσεως Θεοτόκου (σ.σ. έχουν χαρακτηριστεί ως αρχαιολογικοί χώροι). Επίσης, συναντώνται ιστορικής αξίας κτίρια (π.χ. οι οικίες του Λόρδου Βύρωνα και του Κωστή Παλαμά, η οικία του Τρικούπη, η οικία Τζαβέλα, η οικία Μπότσαρη), η ιστορική πύλη και ο κήπος των Ηρώων στην Ι.Π. Μεσολογγίου, κ.α. Επιπλέον, συναντώνται το Μουσείο Ιστορίας & Τέχνης (Πινακοθήκη) στην Ι.Π. Μεσολογγίου, το Μουσείο Χαρακτικής «Βάσως Κατράκη» στο Αιτωλικό, λαογραφικά μουσεία, τα μουσεία των οικογενειών Τρικούπη και Παλαμά κ.α.

Γενικά η περιοχή διαθέτει σημαντικούς πολιτιστικούς χώρους και σημαντική άυλη πολιτιστική κληρονομιά, γεγονός που επιτρέπει την προσέλκυση επισκεπτών με ιδιαίτερα τουριστικά και πνευματικά ενδιαφέροντα.

S3: Δυναμικός πρωτογενής τομέας

Ο πρωτογενής τομέας στην περιοχή είναι ιδιαίτερα δυναμικός. Σε αυτόν απασχολείται το 23,42% των απασχολούμενων της περιοχής και το 40% περίπου των απασχολούμενων της ενδοχώρας της περιοχής (εκτός των αστικών κέντρων Ναυπάκτου και Ι.Π. Μεσολογγίου). Η γεωργία, η κτηνοτροφία, η αλιεία και η ιχθυοκαλλιέργεια αποτελούν βασικές δραστηριότητες του τοπικού παραγωγικού συστήματος, ενώ παράλληλα στην περιοχή πραγματοποιείται εξόρυξη αλατιού, χαλκιού, άμμου, μαρμάρου, σχιστόλιθου και γύψου, καθώς επίσης και παραγωγή ξυλείας και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, από φωτοβολταϊκά και αιολικά πάρκα. Τα κύρια αγροτικά προϊόντα είναι το λάδι, οι βρώσιμες ελιές, τα εσπεριδοειδή, το καλαμπόκι, το βαμβάκι, το κρέας και τα γαλακτοκομικά, ενώ δυναμική είναι η καλλιέργεια παραγωγής σπαραγγιού. Έντονη είναι, επίσης, η εφαρμογή βιολογικών πρακτικών εκτροφής και καλλιέργειας. Τα κύρια αλιευτικά προϊόντα είναι το χέλι, η βελάντσα, η βούρια, ο κέφαλος, το λαβράκι, η τσιπούρα, η κουτσομούρα, το μυζινάρι, ο σπάρρος, ο σαργός, ο βακαλάος, το παλαμίδι, η γόπα, το μπαρμπούνη, η σκορπίνα, ο γαύρος και η σαρδέλα. Στην περιοχή δραστηριοποιούνται 670 επαγγελματικά αλιευτικά σκάφη, ενώ οι απασχολούμενοι στην αλιεία αποτελούν το 65% των απασχολούμενων στον κλάδο στην Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας, με τη συνολική αλιευτική παραγωγή να ανέρχεται το 2012 σε 5.375,2 τόνους. Επίσης, στην περιοχή χρησιμοποιούνται παραδοσιακές τεχνικές αλίευσης (βολκοί, πυροφάνι, σταφνοκάρι κλπ), ενώ ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αποτελούν τα φυσικά διβάρια (ιχθυοτροφεία), στα υφάλμυρα νερά της λιμνοθάλασσας. Η ιχθυοκαλλιέργεια καλύπτει το 25% της εθνικής παραγωγής και το 12,5% της ευρωπαϊκής παραγωγής τσιπούρας και λαβρακίου. Στην περιοχή λειτουργούν 12 μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας, με δυναμικότητα 1.980 τόνους. Επιπλέον, στην περιοχή παράγεται το 90% του πρωτογενούς αλατιού της εγχώριας παραγωγής. Ο πρωτογενής τομέας καλύπτει μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων, καθιστώντας την περιοχή ιδιαίτερα παραγωγική. Ο βαθμός επίλυσης των προβλημάτων, στην μεταποίηση και εμπορία των παραγόμενων προϊόντων του πρωτογενούς τομέα, θα αναδείξει την πραγματική θέση του τομέα στο τοπικό παραγωγικό σύστημα.

S4: Εφαρμογή βιολογικών πρακτικών καλλιέργειας & εκτροφής και παραγωγή προϊόντων ΠΟΠ

Η Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας κατέχει εξέχουσα θέση στην εφαρμογή βιολογικών πρακτικών καλλιέργειας και εκτροφής. Στην περιοχή παρέμβασης δραστηριοποιούνται 492 βιοκαλλιεργητές και 408 βιοκτηνοτρόφοι, με κύρια προϊόντα τη μηδική, τα δημητριακά, τις ελιές (ελαιοποιήσιμες και επιτραπέζιες), τα εσπεριδοειδή, το κρέας, το γάλα και το τυρί. Οι βιολογικά παραγόμενες επιτραπέζιες ελιές συσκευάζονται και εξάγονται, ενώ τα εσπεριδοειδή εξάγονται σε ποσοστό 70%. Τα προϊόντα της περιοχής, που έχουν χαρακτηριστεί ως προϊόντα ΠΟΠ, είναι η φέτα, η κεφαλογραβιέρα και αυγοτάραχο. Η παραγωγή ποιοτικών προϊόντων (βιολογικών και ΠΟΠ) διευκολύνει την διάθεση των προϊόντων στην αγορά και ιδιαίτερα στο εξωτερικό.

S5: Εξαγωγική δραστηριότητα αγροτικών συνεταιρισμών

Ιδιαίτερη για τα δεδομένα της περιοχής είναι η εξαγωγική δραστηριότητα, που αναπτύσσουν πέντε (5) αγροτικοί συνεταιρισμοί. Οι τέσσερις (4) εξ' αυτών δραστηριοποιούνται εντός της περιοχής παρέμβασης, ενώ στον πέμπτο (που εδρεύει εκτός της περιοχής παρέμβασης)

συμμετέχουν βιοκαλλιεργητές της περιοχής και διακινούν τα προϊόντα τους στο εξωτερικό. Μέσω της εξαγωγικής δραστηριότητας των αγροτικών συνεταιρισμών εξάγονται περίπου 1.300 τόνοι σπαραγγιών, 1.800 τόνοι εσπεριδοειδών, 3.000 τόνοι ακτινιδίων, 1.000 τόνοι ελιάς, 3.000 τόνοι βαμβακιού και 100 τόνοι grapefruit. Η εξαγωγική δραστηριότητα των συνεταιρισμών αποτελεί απτό παράδειγμα για την αποτελεσματική οργάνωση του αγροτικού κόσμου, με στόχο την μεταποίηση και εμπορία των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα και σκοπό την αύξηση της προστιθέμενης αξίας τους.

S6: Πλήθος εμπορικών επιχειρήσεων και βιοτεχνικών μονάδων

Στην περιοχή παρέμβασης λειτουργούν 1.171 επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου και 322 χονδρικού εμπορίου, με τη συντριπτική πλειοψηφία αυτών να λειτουργούν στα αστικά κέντρα (Ι.Π. Μεσολογγίου, Ναύπακτος). Το 60% περίπου των εμπορικών επιχειρήσεων έχουν έδρα στον Δήμο Ι.Π. Μεσολογγίου. Στην περιοχή λειτουργούν 104 εμπορικές επιχειρήσεις, των οποίων η δραστηριότητά τους σχετίζεται με την αλιεία και την θάλασσα, εκ των οποίων οι 45 ασχολούνται αποκλειστικά με το εμπόριο αλιευτικών προϊόντων. Γενικά, ο κλάδος του εμπορίου διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην τοπική οικονομία και ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα και στο πεδινό τμήμα γενικότερα της περιοχής παρέμβασης, ενώ μέρος των εμπορικών επιχειρήσεων αποτελούν σημεία πώλησης των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα. Επίσης, στην περιοχή λειτουργούν 250 βιοτεχνικές μονάδες, οι οποίες καλύπτουν μεγάλο εύρος παραγωγής προϊόντων (ένδυση, κοσμήματα, κλωστοϋφαντουργία, ξυλουργεία, επεξεργασία πέτρας, αλουμίνια, τζάκια, στρώματα κλπ), συμβάλλοντας σημαντικά στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και στην τοπική οικονομία.

S7: Ποικιλία δραστηριοτήτων ειδικών μορφών τουρισμού

Στην περιοχή παρατηρείται μεγάλη ποικιλία δραστηριοτήτων ειδικών μορφών τουρισμού, ως απόρροια των δυνατοτήτων που παρέχει το φυσικό περιβάλλον και του γεγονότος ότι ο τουρισμός αποτελεί βασικό πυλώνα ανάπτυξης της περιοχής. Η περιοχή διαθέτει 84 μονάδες διανυκτέρευσης, με 2.540 κλίνες, εκ των οποίων το 60% των μονάδων είναι μικρές (ενοικιαζόμενα δωμάτια, επιπλωμένα διαμερίσματα, επιπλωμένες κατοικίες, αγροκτήματα με μονάδα διανυκτέρευσης κλπ). Οι αθλητικές/ψυχαγωγικές δραστηριότητες στη φύση αποτελούν βασική συνιστώσα του τοπικού τουριστικού προϊόντος. Ειδικότερα, αναπτύσσονται δραστηριότητες όπως rafting, canoe-kayak, mountain bike, rappel, αναρρίχηση, τοξοβολία, υπασία, πεζοπορία, flying fox, canoe-kayak ήρεμων νερών, kitesurf, αλεξίπτωτο πλαγιάς, bird watching, καταδύσεις κλπ. Η ζήτηση αυξάνει συνεχώς για δραστηριότητες ειδικών μορφών τουρισμού, με όλο και περισσότερες επιχειρηματικές δραστηριότητες και συνεργασίες να αναπτύσσονται γύρω από αυτό το κομμάτι του τουριστικού τομέα.

S8: Αναγνωρίσιμος τουριστικός προορισμός η ορεινή Ναυπακτία

Ο Δήμος Ναυπακτίας είναι ο πιο τουριστικός δήμος της περιοχής παρέμβασης, διαθέτοντας το 85,7% των μονάδων διανυκτέρευσης που λειτουργούν στην περιοχή (72 από τις 84 μονάδες). Οι μισές περίπου τουριστικές μονάδες του δήμου λειτουργούν σε ορεινές κοινότητες και κύρια στην ορεινή Ναυπακτία. Η ορεινή Ναυπακτία αποτελεί αναγνωρίσιμο τουριστικό προορισμό, κύρια χειμερινό, στον οποίο λαμβάνουν χώρα ποικίλες δραστηριότητες ειδικών μορφών τουρισμού.

S9: Ευνοϊκά κλιματικά χαρακτηριστικά

Το κλίμα της περιοχής είναι εύκρατο μεσογειακό, με ήπιο χειμώνα, δροσερό καλοκαίρι και μεγάλη ηλιοφάνεια. Λιγότερο ήπιοι χειμώνες κυριαρχούν στις ορεινές περιοχές, με χιόνια και χαμηλές θερμοκρασίες, που χαρακτηρίζουν τους χειμερινούς μήνες. Στα μεγαλύτερα υψόμετρα οι καλοκαιρινοί μήνες είναι δροσεροί. Η μέση ετήσια θερμοκρασία ανέρχεται σε 18,1 °C στα παράκτια και πεδινά, ενώ φθάνει τους 11,7 °C στα ορεινά. Το κλίμα της περιοχής ευνοεί την

ανάπτυξη αφενός του τουριστικού τομέα, τόσο στις πεδινές – παραθαλάσσιες περιοχές όσο και στις ορεινές και αφετέρου του αγροτικού τομέα στις πεδινές – παραθαλάσσιες περιοχές.

S10: Σημαντικά εδαφολογικά στοιχεία

Στην περιοχή υπάρχουν αποθέματα βωξίτη και γύψου, ενώ ήδη λειτουργεί μονάδα εξόρυξης γύψου στο Αιτωλικό. Επίσης, στην περιοχή υπάρχει βεβαιωμένο γεωθερμικό πεδίο (Ρίζα Αντιρρίου), περιοχές λουτροθεραπείας (Λουτρά Στάχτης & Αγραπιδόκαμπου) και περιοχές πηλοθεραπείας (Κλείσοβα Μεσολογγίου, Αγία Τριάδα Αιτωλικού, Φοινικά Αιτωλικού και Ρεμπάκια Αιτωλικού). Η αξιοποίηση των σημαντικών εδαφολογικών στοιχείων της περιοχής δύναται να ενισχύσει την επιχειρηματική δραστηριότητα και την επισκεψιμότητα.

S11: Εξοικείωση με τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα

Η περιοχή παρέμβασης διαθέτει εξοικείωση με τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα, καθότι στην περιοχή έχουν υλοποιηθεί τα τοπικά προγράμματα LEADER II, LEADER+, «Εφαρμογή της Προσέγγισης LEADER» και «Αειφόρος Ανάπτυξη Αλιευτικών Περιοχών», με σημαντικά, απτά και μετρήσιμα αποτελέσματα. Οι πραγματοποιηθείσες επενδύσεις, η κινητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και η συνεργασία που εδραιώθηκε με τους τοπικούς φορείς έχει καταστήσει την bottom-up διαδικασία, τον τοπικό αναπτυξιακό σχεδιασμό, τη συνεργασία δημοσίου & ιδιωτικού τομέα, τη συνέργεια και τη συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων, ως εργαλεία της τοπικής αναπτυξιακής διαδικασίας. Παράλληλα, ο τοπικός πληθυσμός έχει εξοικειωθεί με τις διαδικασίες που απαιτούνται για την ορθολογική αξιοποίηση των τοπικών προγραμμάτων και των διαθέσιμων πόρων. Η εξοικείωση με τα τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα αποτελεί πλεονέκτημα για την περιοχή, καθώς είναι πλέον σε θέση, τόσο για την άμεση και ομαλή υλοποίησή τους, όσο και την αποδοτική αξιοποίησή τους. Η συνεργασία και η εμπιστοσύνη που έχει αναπτυχθεί μεταξύ των τοπικών φορέων αποτελεί θετικό παράγοντα για την περαιτέρω ανάπτυξη της περιοχής.

S12: Πλεονεκτική γεωγραφική θέση

Η περιοχή παρέμβασης βρίσκεται σε πλεονεκτική γεωγραφική θέση, ενώ αυτό το πλεονέκτημα της θα ενισχυθεί ακόμη περισσότερο τα επόμενα χρόνια, με την ολοκλήρωση των μεγάλων οδικών αξόνων (Ολυμπία οδός, Ιόνια οδός). Η περιοχή γειτνιάζει με το 3^ο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της χώρας (την Πάτρα), βρίσκεται στο μέσο της διαδρομής Αρχαία Ολυμπία – Δελφοί, γειτνιάζει με το 2^ο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (το Αργίνο), συνδέεται οδικώς (Γέφυρα Χ. Τρικούπης) και ακτοπλοϊκώς (Ρίο – Αντίρριο) με την Πελοπόννησο, γειτνιάζει με τα Ιόνια νησιά, συνδέεται ακτοπλοϊκώς με την Κεφαλλονιά και την Ιθάκη και βρέχεται από τον Κορινθιακό κόλπο, τον Πατραϊκό κόλπο και το Ιόνιο Πέλαγος. Επιπλέον, εξυπηρετείται από τα εμπορικά λιμάνια της Πάτρας και της Ηγουμενίτσας, καθώς και από τα αεροδρόμια του Αράξου και του Ακταίου, τα οποία βρίσκονται εκτός της περιοχής παρέμβασης, αλλά είναι εύκολα και σύντομα προσβάσιμα.

S13: Σημαντικές λιμενικές υποδομές

Η περιοχή παρέμβασης διαθέτει σημαντικές λιμενικές υποδομές, οι οποίες διευκολύνουν τόσο τη διακίνηση των εμπορευμάτων όσο και τη διακίνηση των επισκεπτών. Ειδικότερα, στην περιοχή λειτουργούν δυο εμπορικά λιμάνια (Μεσολογγίου και Πλατυγαλιού) από τα οποία διακινούνται εμπορεύματα και δυο επιβατικοί λιμένες (Πορθμείο Ρίου – Αντιρρίου και Αστακός), όπου μετακινούνται επιβάτες προς την Πελοπόννησο και την Κεφαλλονιά – Ιθάκη. Επίσης, η περιοχή διαθέτει δυο αλιευτικές λιμενικές υποδομές (Μεσολογγίου και Αστακού) για την εξυπηρέτηση των αλιέων της περιοχής.

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ (Weaknesses)

W1: Δημογραφικό πρόβλημα

Το δημογραφικό πρόβλημα της περιοχής έγκειται κυρίως στην αρνητική ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού, ο οποίος παρουσίασε μικρή μείωση την δεκαετία 2001-2011 (0,39%). Το ποσοστό των ατόμων που βρίσκονται στην ηλικιακή ομάδα 55+ είναι σχετικά υψηλό (περίπου 34%), με τον δείκτη γήρανσης να ανέρχεται σε 140,16. Η περιοχή παρουσιάζει πρόβλημα ανανέωσης της ηλικιακής διάρθρωσης του πληθυσμού, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην εγκατάλειψη των παραδοσιακών παραγωγικών δραστηριοτήτων (γεωργία, κτηνοτροφία), στην μετανάστευση στα αστικά κέντρα, για αναζήτηση θέσεων εργασίας και στις δυσμενείς συνθήκες επιβίωσης, που δημιουργεί η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών στη χώρα. Η γειτνίαση με το τρίτο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της χώρας, την Πάτρα, αφενός ευνοεί τη μετανάστευση του τοπικού πληθυσμού, αφετέρου αποτελεί ευκαιρία επιστροφής στην περιοχή, μέσα από την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων και τη δημιουργία θέσεων εργασίας, λόγω της μικρής και σχετικά ασήμαντης απόστασης.

W2: Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο

Το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού της περιοχής παρέμβασης είναι σχετικά χαμηλό και σε κάθε περίπτωση χαμηλότερο από το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού της χώρας. Το ποσοστό των αναλφάβητων είναι διπλάσιο από το αντίστοιχο της χώρας (4,85% έναντι 2,25%), ενώ το ποσοστό των αποφοίτων των ανώτατων σχολών είναι κατά 16% περίπου μικρότερο από το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας (13,28% έναντι 15,88%). Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο περιορίζει το βαθμό εισόδου καινοτομιών στην περιοχή, προκαλώντας παράλληλα υστέρηση και άρνηση στην ένταξη νέας τεχνογνωσίας και νέων μεθόδων σε όλους τους κλάδους παραγωγής και ανάπτυξης σε μια περιοχή.

W3: Χαμηλό ΑΕΠ

Το ΑΕΠ της περιοχής είναι ιδιαίτερα χαμηλό και συρρικνώνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια. Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι η δεύτερη φτωχότερη περιφέρεια της χώρας, ενώ το ΑΕΠ της Περιφερειακής Ενότητας Αιτωλοακαρνανίας κυμαίνεται περίπου στο 30% του ΑΕΠ της Περιφέρειας. Παράλληλα, το ΑΕΠ της περιοχής παρέμβασης κυμαίνεται περίπου στο 30% του ΑΕΠ της Περιφερειακής Ενότητας Αιτωλοακαρνανίας. Το 2013 το ΑΕΠ της ευρύτερης περιοχής μειώθηκε κατά 21,44% σε σχέση με το 2008, πλησιάζοντας όλο και περισσότερο το ΑΕΠ του 2001, που ήταν το χαμηλότερο της περιόδου 2001-2013.

W4: Υψηλό ποσοστό ανεργίας

Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε στην περιοχή κατά 60% περίπου και διαμορφώθηκε το 2011 στο 21,16%, το οποίο είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας (18,72%), με τους απασχολούμενους να μειώνονται στην περιοχή κατά 12,6% και τους μακροχρόνια άνεργους να αποτελούν το 53,39% των ανέργων. Οι άνδρες αποτελούν το 73,2% των μακροχρόνια ανέργων και το 58,9% των νέων ανέργων. Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, σε συνάρτηση με το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού της περιοχής παρέμβασης, διαμορφώνουν αρνητική κοινωνικοοικονομική κατάσταση, καθώς επιφέρουν χαμηλά εισοδήματα και εγκλωβίζουν το ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο δυσκολεύεται να ανταποκριθεί στις ανάγκες της σύγχρονης ζωής και να αξιοποιήσει τις δυνατότητες της περιοχής παρέμβασης.

W5: Χαμηλός βαθμός μεταποίησης αγροτικών και αλιευτικών προϊόντων

Η περιοχή παρουσιάζει υστέρηση στην μεταποίηση (και κατ' επέκταση στην εμπορία) των παραγόμενων αγροτικών και αλιευτικών προϊόντων. Στην περιοχή παρέμβασης, η επιτραπέζια ελιά μεταποιείται σε ποσοστό 25%, το ελαιόλαδο σε ποσοστό 10%, τα εσπεριδοειδή (πορτοκάλι & μανταρίνι) σε ποσοστό 30% και το γάλα σε ποσοστό 30%, ενώ οι υπόλοιπες ποσότητες μεταποιούνται είτε εντός της περιφερειακής ενότητας είτε σε άλλες περιοχές της χώρας. Ειδικά

σε άλλες περιοχές της χώρας μεταποιείται το 40% της επιτραπέζιας ελιάς, το 80% του ελαιολάδου, το 40% των εσπεριδοειδών και το 10% του γάλατος. Τα βιολογικά παραγόμενα κτηνοτροφικά προϊόντα δεν συσκευάζονται και δεν τυποποιούνται με αποτέλεσμα να διοχετεύονται κυρίως στην τοπική αγορά ως συμβατικά κτηνοτροφικά προϊόντα. Επίσης, σχεδόν ανύπαρκτη είναι η μεταποίηση – τυποποίηση του συμβατικού παραγόμενου κρέατος. Αντίστοιχη κατάσταση επικρατεί και στην περίπτωση των αλιευτικών προϊόντων, όπου στην περιοχή λειτουργούν μόλις τρεις (3) μονάδες μεταποίησης. Η δημιουργία μονάδων μεταποίησης αγροτικών και αλιευτικών προϊόντων θα αυξήσει τον βαθμό μεταποίησής τους και θα αποδώσει προστιθέμενη αξία τόσο στα προϊόντα όσο και στην περιοχή.

W6: Χαμηλός βαθμός χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για ίδια κατανάλωση και προβληματική διαχείριση αποβλήτων από τις μεταποιητικές μονάδες

Η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για ίδια κατανάλωση από τις μεταποιητικές μονάδες είναι ιδιαίτερα χαμηλή, καθώς μόλις το 10% αυτών διαθέτει σχετικές εγκαταστάσεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το αυξημένο κόστος παραγωγής και τη μειωμένη ανταγωνιστικότητα των προϊόντων. Επίσης, παρουσιάζονται σοβαρά προβλήματα, με αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον, από την υφιστάμενη διαχείριση των αποβλήτων από τις μεταποιητικές μονάδες και ιδιαίτερα των ελαιοτριβείων. Επομένως, είναι αναγκαία η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των τοπικών προϊόντων και επιχειρήσεων, καθώς και η εγκατάσταση αποτελεσματικών συστημάτων διαχείρισης αποβλήτων, για την προστασία του περιβάλλοντος.

W7: Γήρανση αγροτικού πληθυσμού

Ο αγροτικός πληθυσμός της περιοχής είναι γερασμένος. Το 61,80% των ανδρών και το 59,85% των γυναικών, που απασχολούνται στον αγροτικό τομέα είναι ηλικίας 50+. Το γεγονός αυτό περιορίζει τη δυνατότητα εισόδου καινοτομιών και εγκατάστασης νέων ειδών καλλιέργειας ή εκτροφής στην αγροτική παραγωγή.

W8: Νομικά προβλήματα στην παραγωγή ΠΟΠ αυγοτάραχου Μεσολογγίου

Το αυγοτάραχο Μεσολογγίου είναι χαρακτηρισμένο ως ΠΟΠ, αλλά η παραγωγή του αντιμετωπίζει προβλήματα, λόγω δυσκολιών (νομικών προβλημάτων) εγκατάστασης μεταποιητικών μονάδων στα φυσικά ιχθυοτροφεία (διβάρια) της λιμνοθάλασσας. Για το χαρακτηρισμό του προϊόντος ως ΠΟΠ πρέπει η παρασκευή του να γίνει στα διβάρια, τα οποία μισθώνονται από το δημόσιο στους συνεταιρισμούς αλιέων, αλλά βρίσκονται εντός του αιγιαλού και στερούνται νομιμοποιητικών εγγράφων (π.χ. οικοδομική άδεια). Οι τοπικοί φορείς (Δήμος, Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας, Αλιευτικοί Σύλλογοι και Συνεταιρισμοί, Αιτωλική Αναπτυξιακή κλπ) έχουν προχωρήσει σε ενέργειες και διαδικασίες για την επίλυση του προβλήματος, σε συνεργασία με τις δημόσιες υπηρεσίες και ιδιαίτερα το Υπουργείο Οικονομικών. Η επίλυση του προβλήματος θα δώσει οικονομική ώθηση στην περιοχή και στους αλιείς.

W9: Αδυναμία χαρακτηρισμού ελιάς καλαμών ως ΠΟΠ

Η περιοχή παράγει ελιά καλαμών, αλλά είναι αδύνατος ο χαρακτηρισμός του προϊόντος ως ΠΟΠ, καθώς ως ΠΟΠ έχει χαρακτηρισθεί η παραγωγή της ελιάς καλαμών στην Μεσσηνία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της εμπορικής αξίας του προϊόντος, που παράγεται στην περιοχή, με σαφείς αρνητικές συνέπειες για το εισόδημα των αγροτών.

W10: Έλλειψη τουριστικών υποδομών στον άξονα Μεσολόγγι – Αστακός

Στον Δήμο Ι.Π. Μεσολογγίου και στην Τ.Κ. Αστακού λειτουργούν μόλις οκτώ (8) μονάδες διανυκτέρευσης, παρότι η περιοχή διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα (Εθνικό

Πάρκο, λιμνοθάλασσα, θαλάσσιο μέτωπο, ορεινό όγκο, πολιτιστική κληρονομιά) για την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα και παρότι στην περιοχή αναπτύσσονται σημαντικές δραστηριότητες ειδικών μορφών τουρισμού (π.χ. bird watching, αλεξίπτωτο πλαγιάς, kitesurf). Η δημιουργία τουριστικών υποδομών θα συμβάλει σημαντικά στην προσέλκυση επιπλέον επισκεπτών και στην αύξηση των εισοδημάτων της τοπικής κοινωνίας.

W11: Έλλειψη υποδομών σε camping, κατασκηνώσεις και μονάδες ιαματικής θεραπείας

Στην περιοχή λειτουργούν δυο camping και δυο κατασκηνώσεις (της εκκλησίας), ενώ υπολειτουργούν δυο δημοτικές εγκαταστάσεις για ιαματική θεραπεία. Η συνεχής ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού έχει αυξήσει την πίεση για τη λειτουργία επιπλέον camping, γύρω από τις περιοχές που αναπτύσσονται ειδικές μορφές τουρισμού (π.χ. στο Γαλατά και στο Κρυονέρι, όπου αναπτύσσονται δραστηριότητες αναρρίχησης, στην Βλαχομάνδρα, όπου αναπτύσσονται δραστηριότητες canoe-kayak, στο Μεσολόγγι, όπου αναπτύσσονται δραστηριότητες παρατήρησης πουλιών στην λιμνοθάλασσα), καθώς αυτή η μορφή διανυκτέρευσης είναι προτιμότερη από τους φυσιολάτρες, που επισκέπτονται την περιοχή και θέλουν να διανυκτερεύσουν σε πιο φυσικό περιβάλλον. Επιπλέον, το φυσικό περιβάλλον της περιοχής ενδείκνυται για τη λειτουργία κατασκηνώσεων. Οι υφιστάμενες κατασκηνώσεις λειτουργούν δίπλα στη θάλασσα, γεγονός που συνεπάγεται πλήρη έλλειψη κατασκηνώσεων στον ορεινό όγκο, όπου το φυσικό περιβάλλον και το κλίμα, ευνοούν την ανάπτυξή τους. Επιπρόσθετα, οι δυο δημοτικές μονάδες ιαματικής θεραπείας, που βρίσκονται σε ορεινά τμήματα του Δήμου Ναυπακτίας, υπολειτουργούν και κινδυνεύουν με πλήρη εγκατάλειψη και απαξίωση, ενώ δεν υφίστανται υποδομές για την πυλοθεραπεία, που αναπτύσσεται στη λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου, παρά τον σημαντικό αριθμό επισκεπτών. Είναι προφανές ότι η έλλειψη των προαναφερόμενων σχετικών υποδομών υποβαθμίζει το τουριστικό προϊόν της περιοχής και αποτελεί βασική ανάγκη η ανάπτυξη επιπλέον υποδομών camping, κατασκηνώσεων και μονάδων ιαματικής θεραπείας, καθώς και η βελτίωση των υφιστάμενων.

W12: Δυσκολία εισόδου των γυναικών στην αγορά εργασίας

Η είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας είναι σχετικά περιορισμένη. Παρότι οι γυναίκες αποτελούν περίπου το 50% του πληθυσμού της περιοχής, εντούτοις, αποτελούν μόλις το 33% περίπου των απασχολούμενων της περιοχής. Οι γυναίκες, εκτός από δυσκολία εισόδου στην αγορά εργασίας, αντιμετωπίζουν και άνιση μεταχείριση, ως προς την κατανομή των επαγγελματικών ρόλων (664 ανώτερα διευθυντικά στελέχη είναι άνδρες, ενώ οι γυναίκες ανέρχονται σε 275). Το γεγονός αυτό συνεπάγεται ότι δεν αξιοποιούνται επαρκώς οι συνολικές δυνατότητες του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής.

W13: Κοινωνικός αποκλεισμός ευπαθών κοινωνικά ομάδων

Οι πιο ευάλωτες από τις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες (ΑμΕΑ, Ρομά, άποροι, χρήστες ουσιών, άτομα με ψυχολογικά προβλήματα, αποφυλακισμένοι, μετανάστες) αποτελούν περίπου το 8,5% του πληθυσμού της περιοχής παρέμβασης. Τα ΑμΕΑ είναι κύρια εγκλωβισμένα εντός της οικίας τους και μικρός αριθμός εξ' αυτών εξυπηρετείται από εξωιδρυματικές δομές (π.χ. ΚΔΑΠ ΑμΕΑ), ενώ παράλληλα στην περιοχή υπάρχουν επτά (7) οικισμοί Ρομά. Η είσοδος στην αγορά εργασίας είναι η καλύτερη δυνατή μέθοδος για την κοινωνική ένταξη και την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού των ευπαθών κοινωνικά ομάδων, ο οποίος καλύπτει υψηλό ποσοστό του τοπικού πληθυσμού, εάν λάβουμε υπόψη μας και τις λοιπές ευπαθείς κοινωνικά ομάδες (μακροχρόνια άνεργοι, άνεργες γυναίκες, νέοι άνεργοι, άτομα που δια βιώνουν κάτω από το όριο της φτώχειας κλπ). Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι μακροχρόνια άνεργοι αποτελούν το 11,36% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και το 53,39% των ανέργων της περιοχής παρέμβασης.

W14: Περιορισμένη επιχειρηματική δραστηριότητα στις ορεινές δημοτικές ενότητες

Στις αμιγώς ορεινές δημοτικές ενότητες (Αποδοτίας, Πλατάνου, Πυλήνης), η επιχειρηματική δραστηριότητα είναι περιορισμένη, με τους απασχολούμενους να αποτελούν το 5% περίπου του συνόλου των απασχολούμενων της περιοχής (ΠΙΝΑΚΑΣ 17- α' μέρος πρότασης). Η κύρια δραστηριότητα που αναπτύσσεται στον ορεινό όγκο είναι ο τουρισμός και έπονται η κτηνοτροφία και οι τεχνικές εργασίες.

W15: Έλλειψη αξιοποίηση σημαντικών εδαφολογικών στοιχείων

Παρότι η περιοχή διαθέτει βεβαιωμένο γεωθερμικό πεδίο και περιοχές για ιαματική λουτροθεραπεία και πηλοθεραπεία, εντούτοις οι δυνατότητες αυτές δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς. Όσον αφορά το γεωθερμικό πεδίο δεν έχει πραγματοποιηθεί καμία ενέργεια για την αξιοποίησή του, ενώ οι υποδομές ιαματικής λουτροθεραπείας στα Λουτρά Στάχτης και στα Λουτρά Αγραπιδόκαμπου έχουν εγκαταλειφθεί και ακολουθούν φθίνουσα πορεία. Οι σχετικές υποδομές βρίσκονται σε ορεινές περιοχές του Δήμου Ναυπακτίας και η ποιοτική αναβάθμιση τους θα έδινε οικονομική και κοινωνική ανάσα στις φθίνουσες ορεινές περιοχές του Δήμου. Παράλληλα, σχεδόν ανύπαρκτες είναι οι υποδομές στις περιοχές που πραγματοποιείται ιαματική λουτροθεραπεία, με αποτέλεσμα η σχετική δραστηριότητα να αποδίδει ελάχιστα στην οικονομία της περιοχής.

W16: Προβλήματα σε βασικές υποδομές για τον τοπικό πληθυσμό

Σημαντικά είναι τα προβλήματα που καταγράφονται σε βασικές υποδομές για τον τοπικό πληθυσμό, όπως αθλητικοί χώροι, σχολεία, κέντρα υγείας, αγροτικά ιατρεία, λοιπές κοινωνικές υποδομές (π.χ. εραγστήρια ΑμΕΑ, παιδικοί σταθμοί). Η αδυναμία των δήμων και της κεντρικής διοίκησης να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις συντήρησης και βελτίωσης βασικών υποδομών για την άθληση, την ψυχαγωγία, την εκπαίδευση και την υγεία των κατοίκων, μειώνει την ποιότητα ζωής του τοπικού πληθυσμού και αυξάνει το κόστος διαβίωσης, καθώς και τις πιθανότητες μετανάστευσής του σε άλλες περιοχές. Επίσης, σοβαρά προβλήματα παρουσιάζει το τοπικό οδικό δίκτυο, ενώ και οι υφιστάμενες αλιευτικές λιμενικές υποδομές χρήζουν περαιτέρω βελτίωσης και αναβάθμισης για τη διευκόλυνση των αλιέων στην άσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Επιπλέον, αποτελεί κοινή παραδοχή ότι οι υφιστάμενες αλιευτικές λιμενικές υποδομές δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών των αλιέων της περιοχής.

W17: Έλλειψη κουλτούρας συλλογικής επιχειρηματικότητας και δικτύωσης

Εκτός της συλλογικής επιχειρηματικότητας των αγροτών, μέσω των αγροτικών συνεταιρισμών, δεν αναπτύσσεται ιδιαίτερα η μορφή της συλλογικής επιχειρηματικότητας (κοινωνική επιχειρηματικότητα) στην περιοχή παρέμβασης. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα διευκολύνει τόσο την ενεργοποίηση και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού (π.χ. γυναίκες, ΑμΕΑ) όσο και την αντιμετώπιση βασικών προβλημάτων, που παρατηρούνται στις αγροτικές περιοχές, όπως έλλειψη διαθέσιμων πόρων, έλλειψη τεχνογνωσίας, έλλειψη επιχειρηματικού πνεύματος, δυσκολία διείσδυσης στην αγορά και διακίνησης των προϊόντων κ.α. Αντίστοιχα και η δικτύωση μεταξύ των επιχειρήσεων του τοπικού παραγωγικού συστήματος είναι ελλιπής, με αποτέλεσμα να μην αξιοποιούνται οι δυνατότητες συνεργασίας για τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας και την ενσωμάτωση καινοτομιών στην παραγωγική διαδικασία, για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

B. Εξέταση

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ – ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ (Opportunities)

O1: Ολοκλήρωση θεσμικού πλαισίου για τον αλιευτικό τουρισμό

Ο αλιευτικός τουρισμός είναι μια νέα ειδική μορφή τουρισμού, η οποία διαθέτει προοπτικές ανάπτυξης στην περιοχή παρέμβασης, όπου ειδικά η περιοχή Μεσολογγίου – Αστακού είναι μια

δυναμική αλιευτική περιοχή, διαθέτοντας κρίσιμη μάζα αλιέων και αξιοποιήσιμες αλιευτικές ιδιαιτερότητες (διβάρια, μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας). Τόσο οι αλιείς της περιοχής του Μεσολογίου όσο και οι αλιείς της περιοχής του Αστακού έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν σε πιλοτικά προγράμματα αλιευτικού τουρισμού, με την υποστήριξη επιστημονικών φορέων, γεγονός που συνεπάγεται την εξοικείωσή τους με τη δραστηριότητα. Στην παρούσα φάση, οι αλιείς εκφράζουν έντονο ενδιαφέρον για την ανάπτυξη της δραστηριότητας, η οποία θα λειτουργήσει συμπληρωματικά στην κύρια δραστηριότητά τους και θα ενισχύσει το εισόδημά τους. Η ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου για τον αλιευτικό τουρισμό, διευκολύνει την ανάπτυξη της δραστηριότητας και αναμένεται η νέα αυτή υπηρεσία να αποτελέσει πόλο έλξης σημαντικού πλήθους επισκεπτών, στην περιοχή, κατά τα επόμενα χρόνια.

02: Ευνοϊκό θεσμικό περιβάλλον για ειδικές μορφές τουρισμού και πολυλειτουργικά αγροκτήματα

Το θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού είναι απλό και ευνοϊκό, ενώ συνεχώς εξελίσσεται, βελτιώνεται και συμπληρώνεται. Οι ειδικές μορφές τουρισμού αναπτύσσονται ραγδαία και πολυθεματικά τα τελευταία χρόνια στην περιοχή, αποτελώντας το βασικό χαρακτηριστικό του τοπικού τουριστικού προϊόντος. Με τον Ν. 4235/2014 (άρθρο 52) θεσμοθετήθηκαν και τα πολυλειτουργικά αγροκτήματα, τα οποία αναδεικνύουν τον παραδοσιακό τρόπο ζωής της αγροτικής οικογένειας και ενισχύουν τη σύνδεση του αγροτικού με τον τουριστικό τομέα. Η περιοχή διαθέτει, τόσο τις προϋποθέσεις (αγροτική παραγωγή, περιβάλλον, πολιτισμός) για τη βιώσιμη ανάπτυξη πολυλειτουργικών αγροκτημάτων, όσο και την τάση για την ανάπτυξή τους, καθότι ήδη λειτουργούν δυο πολυλειτουργικά αγροκτήματα, τα οποία διαθέτουν και μονάδα διανυκτέρευσης και τα οποία χρηματοδοτήθηκαν μέσω των τοπικών προγραμμάτων «Εφαρμογή της Προσέγγισης LEADER» και «Αειφόρος Ανάπτυξη Αλιευτικών Περιοχών», της Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013. Το ευνοϊκό θεσμικό περιβάλλον αναμένεται να ενισχύσει ακόμη περισσότερο την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού και τη λειτουργία πολυλειτουργικών αγροκτημάτων.

03: Προετοιμασία ΟΤΑ α΄ βαθμού για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού

Οι ΟΤΑ της περιοχής παρέμβασης αναγνωρίζοντας τη δυναμική των ειδικών μορφών τουρισμού για την προσέλκυση επισκεπτών και τη διαμόρφωση ανταγωνιστικού τοπικού τουριστικού προϊόντος έχουν προετοιμάσει παρεμβάσεις, που θα συμβάλλουν στην περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου και στην ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Ειδικότερα, έχουν ολοκληρωθεί οι μελέτες για τη διαμόρφωση διαδρομών (πεζοπορικών, ορειβατικών, ποδηλατικών), μήκους 350χλμ, στον ορεινό κυρίως όγκο, με τις παρεμβάσεις να περιλαμβάνουν την απαιτούμενη σήμανση και πινακίδες πληροφόρησης, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, ώστε να διευκολυνθεί η προσέλκυση επισκεπτών από το εξωτερικό. Επίσης, έχουν ολοκληρωθεί οι μελέτες για την βελτίωση ή τη δημιουργία νέων υποδομών για αναρρίχηση, αλεξίπτωτο πλαγιάς, bird watching και kitesurf, καθώς και για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς (π.χ. πολιτιστικό μονοπάτι Ναυπάκτου, κέντρο εικονικής αναπαράστασης Ναυμαχίας Ναυπάκτου). Επιπλέον, οι ΟΤΑ έχουν ξεκινήσει τη διαδικασία εκπόνησης μελετών για την εγκατάσταση υποθαλασσιών πάρκων, που θα ενισχύσουν, τόσο τον αλιευτικό τομέα, όσο και τον καταδυτικό τουρισμό.

04: Βελτίωση εθνικών οδικών δικτύων

Στο άμεσο προσεχές διάστημα ολοκληρώνεται η κατασκευή της Ιόνιας και της Ολυμπίας οδού, γεγονός που βελτιώνει την οδική σύνδεση της περιοχής με μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα, Καλαμάτα, Ιωάννινα, Θεσσαλονίκη), αφενός μειώνοντας τις χρονικές αποστάσεις και αφετέρου βελτιώνοντας την ασφάλεια των μετακινήσεων. Το γεγονός αυτό θα βελτιώσει την ελκυστικότητα της περιοχής, προσελκύοντας επισκέπτες και αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων, μειώνοντας το κόστος και το χρόνο μεταφοράς τους.

05: Ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών, μέσω διατοπικών και διακρατικών συνεργασιών

Η μεταφορά τεχνογνωσίας και καλών πρακτικών είναι ζητούμενο για όλες τις περιοχές, προκειμένου να βελτιώσουν την υφιστάμενη κατάσταση και μειώσουν τον «φυσιολογικό» χρόνο ενσωμάτωσής τους από την τοπική κοινωνία, ο οποίος εξαρτάται από τις εκάστοτε κοινωνικοοικονομικές ιδιαιτερότητες. Οι διατοπικές και διακρατικές συνεργασίες συνεισφέρουν σε αυτή την προσπάθεια και η αξιοποίησή τους αποτελεί ευκαιρία για την περιοχή παρέμβασης, προκειμένου να ενσωματώσει καινοτομίες και καλές πρακτικές.

06: Ύπαρξη τριτοβάθμιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και ερευνητικών φορέων στην ευρύτερη περιοχή

Η ύπαρξη τριτοβάθμιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και ερευνητικών φορέων στην ευρύτερη περιοχή αποτελεί καλή ευκαιρία για μεταφορά τεχνογνωσίας, νέων τεχνολογιών, καινοτομιών και καλών πρακτικών στο τοπικό παραγωγικό σύστημα.

07: Άρση περιορισμών για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού στην τεχνητή λίμνη (ταμιευτήρας) Ευήνου

Στο ΦΕΚ 3504/Β/29-12-2014 δημοσιεύθηκε άρση περιορισμών που ίσχυαν στην τεχνητή λίμνη (ταμιευτήρας) Ευήνου, από την οποία υδροδοτείται το Λεκανοπέδιο Αττικής. Μετά την άρση των περιορισμών, επιτρέπεται η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού στην τεχνητή λίμνη, κάτι το οποίο θα συμβάλει στην ανάπτυξη της γύρω περιοχής. Η τεχνητή λίμνη ήδη έχει επισκεψιμότητα, προκειμένου οι επισκέπτες να απολαύσουν το φυσικό περιβάλλον, που έχει διαμορφωθεί από την κατασκευή του φράγματος.

08: Ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική επιχειρηματικότητα

Με τον Ν.4019/2011, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει (Ν.4052/2012), έχει διαμορφωθεί ολοκληρωμένο και ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, το οποίο καθορίζει πλήρως τις διαδικασίες και τις παραμέτρους ανάπτυξης συλλογικής επιχειρηματικότητας από ευπαθείς κοινωνικά ομάδες. Το δεδομένο αυτό θα βοηθήσει σημαντικά στην ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων από τις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες της περιοχής.

ΑΠΕΙΛΕΣ – ΚΙΝΔΥΝΟΙ (Threats)

T1: Οικονομική κρίση και μείωση εισοδημάτων

Η οικονομική κατάσταση της χώρας επιδρά αρνητικά στην ανάπτυξη της περιοχής. Η οικονομική δραστηριότητα έχει περιοριστεί και η δανειοδότηση έχει καταστεί σχεδόν αδύνατη, ενώ παράλληλα έχει αυξηθεί η φορολογία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των εισοδημάτων και την πρόκληση ανασφάλειας ως προς την ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η υφιστάμενη οικονομική κατάσταση αφενός περιορίζει τις δυνατότητες ανάληψης επιχειρηματικής δράσης ή επέκτασης επιχειρηματικής δραστηριότητας και αφετέρου ελλοχεύει κινδύνους ως προς την επισκεψιμότητα της περιοχής, δεδομένου ότι η περιοχή στηρίζεται στον εσωτερικό τουρισμό.

T2: Κλιματικές αλλαγές και αυξημένος κίνδυνος πρόκλησης πυρκαγιών

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται αλλαγές στο κλίμα της περιοχής, όπως και σε όλο τον πλανήτη. Το γεγονός αυτό έχει ως συνέπεια τον αυξημένο κίνδυνο πρόκλησης πυρκαγιών, με καταστροφικά επακόλουθα για το οικοσύστημα, την οικονομική δραστηριότητα της περιοχής, την ανθρώπινη ζωή και τις περιουσίες. Ο κίνδυνος γίνεται ακόμη μεγαλύτερος, εάν αναλογιστούμε τις ελλείψεις και τις αδυναμίες που παρατηρούνται, τόσο στον τομέα της πρόληψης από πυρκαγιές, όσο και στον τομέα της δασοπυρόσβεσης.

T3: Σεισμικότητα

Η περιοχή παρέμβασης βρίσκεται σε μια σεισμικά ενεργή περιοχή. Δυτικά της, στον υποθαλάσσιο χώρο, υπάρχει τάφρος λόγω σύγκρουσης της αφρικανικής με την ευρασιατική πλάκα, γεγονός στο οποίο οφείλονται οι σεισμοί που πλήττουν την περιοχή, με επίκεντρο γενικά στο χώρο αυτό. Εξαιτίας αυτού του γεωλογικού φαινομένου έχουν δημιουργηθεί πλήθος ενεργών ρηγμάτων. Επιπλέον, στην πλευρά του Πατραϊκού και του Κορινθιακού κόλπου, υπάρχουν δυο ενεργές τάφροι, οι οποίες δίνουν σεισμούς μικρού έως ενδιάμεσου βάθους και μέτριων μεγεθών της κλίμακας Richter. Η σεισμικότητα αυτή αποτελεί απειλή για την περιοχή, η οποία μπορεί να προκαλέσει καταστροφές με κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες για τους κατοίκους, αλλά και παράλληλα να δημιουργήσει αρνητική εικόνα για την περιοχή, περιορίζοντας το πλήθος των επισκεπτών της.

T4: Κατολισθητικά φαινόμενα

Στην περιοχή εμφανίζονται κατολισθητικά φαινόμενα, που οφείλονται, κυρίως, στην γεωλογική δομή της περιοχής, στις κλιματικές και υδρολογικές συνθήκες που επικρατούν σε αυτή, στο τοπογραφικό ανάγλυφο, στους σεισμούς, καθώς επίσης και στις ανθρώπινες δραστηριότητες και παρεμβάσεις. Τα κατολισθητικά φαινόμενα ενέχουν τον κίνδυνο πρόκλησης σοβαρών καταστροφών, σε δημόσιες και ιδιωτικές υποδομές, με ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες στην τοπική οικονομία.

T5: Υποβάθμιση φυσικών πόρων και διαταραχές σε οικοσυστήματα υψηλής οικολογικής αξίας

Η υπερεκμετάλλευση των εδαφών, η ρύπανση των θαλασσιών οικοσυστημάτων και υδροβιότοπων (από κτηνοτροφικές και βιομηχανικές μονάδες), η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων (από την παράνομη και ανεξέλεγκτη υλοτόμηση), η παράνομη αλιεία και η μη ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων αποτελούν σημαντικά προβλήματα και χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης, ώστε να εξασφαλιστεί η διατήρηση της ποιότητας και της παραγωγικής δυνατότητας των φυσικών οικοσυστημάτων της περιοχής.

Συνοπτικός πίνακας αποτελεσμάτων SWOT ανάλυσης περιοχής παρέμβασης

SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	
ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ (Strengths)	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ (Weaknesses)
S1: Φυσικό περιβάλλον υψηλής αξίας S2: Πλούσια πολιτιστική κληρονομιά S3: Δυναμικός πρωτογενής τομέας S4: Εφαρμογή βιολογικών πρακτικών καλλιέργειας και εκτροφής και παραγωγή προϊόντων ΠΟΠ S5: Εξαγωγική δραστηριότητα αγροτικών συνεταιρισμών S6: Πλήθος εμπορικών επιχειρήσεων και βιοτεχνικών μονάδων S7: Ποικιλία δραστηριοτήτων ειδικών μορφών τουρισμού S8: Αναγνωρίσιμος τουριστικός προορισμός η ορεινή Ναυπακτία S9: Ευνοϊκά κλιματικά χαρακτηριστικά S10: Σημαντικά εδαφολογικά στοιχεία S11: Εξοικείωση με τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα S12: Πλεονεκτική γεωγραφική θέση S13: Σημαντικές λιμενικές υποδομές	W1: Δημογραφικό πρόβλημα W2: Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο W3: Χαμηλό ΑΕΠ W4: Υψηλό ποσοστό ανεργίας W5: Χαμηλός βαθμός μεταποίησης αγροτικών και αλιευτικών προϊόντων W6: Χαμηλός βαθμός χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για ίδια κατανάλωση και προβληματική διαχείριση αποβλήτων από τις μεταποιητικές μονάδες W7: Γήρανση αγροτικού πληθυσμού W8: Νομικά προβλήματα στην παραγωγή ΠΟΠ αυγοτάραχου Μεσολογίου W9: Αδυναμία χαρακτηρισμού ελιάς καλαμών ως ΠΟΠ W10: Έλλειψη τουριστικών υποδομών στον άξονα Μεσολόγγι – Αστακός W11: Έλλειψη υποδομών σε camping, κατασκηνώσεις και μονάδες ιαματικής θεραπείας

	<p>W12: Δυσκολία εισόδου των γυναικών στην αγορά εργασίας</p> <p>W13: Κοινωνικός αποκλεισμός ευπαθών κοινωνικά ομάδων</p> <p>W14: Περιορισμένη επιχειρηματική δραστηριότητα στις ορεινές δημοτικές κοινότητες</p> <p>W15: Έλλιπής αξιοποίηση σημαντικών εδαφολογικών στοιχείων</p> <p>W16: Προβλήματα σε βασικές υποδομές για τον τοπικό πληθυσμό</p> <p>W17: Έλλειψη κουλτούρας συλλογικής επιχειρηματικότητας και δικτύωσης</p>
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ (Opportunities)	ΑΠΕΙΛΕΣ (Threats)
<p>O1: Ολοκλήρωση θεσμικού πλαισίου για τον αλιευτικό τουρισμό</p> <p>O2: Ευνοϊκό θεσμικό περιβάλλον για ειδικές μορφές τουρισμού και πολυλειτουργικά αγροκτήματα</p> <p>O3: Προετοιμασία ΟΤΑ α΄ βαθμού για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού</p> <p>O4: Βελτίωση εθνικών οδικών δικτύων</p> <p>O5: Ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών, μέσω διατοπικών και διακρατικών συνεργασιών</p> <p>O6: Ύπαρξη τριτοβάθμιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και ερευνητικών φορέων στην ευρύτερη περιοχή</p> <p>O7: Άρση περιορισμών για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού στην τεχνητή λίμνη (ταμιευτήρας) Ευήνου</p> <p>O8: Ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική επιχειρηματικότητα</p>	<p>T1: Οικονομική κρίση και μείωση εισοδημάτων</p> <p>T2: Κλιματικές αλλαγές και αυξημένος κίνδυνος πρόκλησης πυρκαγιάς</p> <p>T3: Σεισμικότητα</p> <p>T4: Κατολισθητικά φαινόμενα</p> <p>T5: Υποβάθμιση φυσικών πόρων και διαταραχές σε οικοσυστήματα υψηλής οικολογικής αξίας</p>

Γ. Στόχοι, στρατηγική και θεματικές κατευθύνσεις τοπικού προγράμματος

Γ.1.1 Στόχοι τοπικού προγράμματος

Τα στοιχεία της υφιστάμενης κατάστασης και τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και δεδομένα της περιοχής παρέμβασης. Το τοπικό πρόγραμμα αποσκοπεί στην αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων και στην ελαχιστοποίηση των αδυναμιών, αξιοποιώντας τις ευκαιρίες και εξαλείφοντας τις απειλές, στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Οι στόχοι του τοπικού προγράμματος καθορίζονται σε σημαντικότερο βαθμό από τα στοιχεία της υφιστάμενης κατάστασης και τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT, ώστε να εδράζονται σε πραγματικά δεδομένα και να στοχεύουν στην αναπτυξιακή πρόοδο της περιοχής.

Παράλληλα, οι στόχοι επηρεάζονται από το ΕΣΠΑ 2014-2020, το ΠΑΑ 2014 – 2020 (και ιδιαίτερα το Μέτρο 19 αυτού), το ΕΠΑΛΘ 2014-2020 (και κυρίως την Προτεραιότητα 4 αυτού).

Ειδικότερα,

- το ΕΣΠΑ 2014-2020 ορίζει ως στρατηγικούς στόχους την **επίτευξη απασχόλησης, την κοινωνική συνοχή, την διατήρηση των πόρων, την ανταγωνιστικότητα και την τοπική επιχειρηματικότητα**, καθορίζοντας ως κλάδους προτεραιότητας και μεγαλύτερης συμμετοχής στην οικονομική μεγέθυνση τον **τουρισμό, την ενέργεια και τον αγροδιατροφικό τομέα**
- το ΠΑΑ 2014 – 2020 ορίζει ως στρατηγικούς στόχους την **μετάβαση σε ένα ισχυρό, αειφόρο αγρο-διατροφικό σύστημα και την αύξηση της «προστιθέμενης» αξίας των αγροτικών περιοχών**, ενώ το Μέτρο 19 του ΠΑΑ 2014 – 2020 αποσκοπεί στην **ενίσχυση «νέων και πιο καινοτόμων» προσεγγίσεων με βάση τα καινούργια αναπτυξιακά δεδομένα και εργαλεία (όπως τάση επιστροφής νέων στην ύπαιθρο, κοινωνικές πρωτοβουλίες, ενίσχυση βραχέων αλυσίδων και εναλλακτικών καναλιών διάθεσης αγροτικών προϊόντων)**
- το ΕΠΑΛΘ 2014 – 2020 ορίζει ως στρατηγικές επιλογές την **ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ του τομέα της Αλιείας και της Υδατοκαλλιέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων**, ενώ η Προτεραιότητα 4 αυτού ορίζει ως αναπτυξιακούς στόχους την **προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, της κοινωνικής ένταξης, της δημιουργίας θέσεων εργασίας και της στήριξης της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού στις παράκτιες και εσωτερικές κοινότητες, που εξαρτώνται από την αλιεία και την υδατοκαλλιέργεια και την διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της αλιείας και σε άλλους τομείς της θαλάσσιας οικονομίας**

Επιπρόσθετα, οι στόχοι επηρεάστηκαν από τις απόψεις και τις προτάσεις των τοπικών φορέων και του πληθυσμού, όπως αυτές προέκυψαν από τις ενέργειες διαβούλευσης. Ειδικότερα, οι ενέργειες διαβούλευσης επηρέασαν σημαντικά τους στόχους ως προς την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα, την καινοτομία και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας.

Στο πλαίσιο αυτό, διαμορφώθηκαν οι στόχοι του τοπικού προγράμματος, οι οποίοι έχουν ως ακολούθως:

Στόχος 1 (Σ1): Βελτίωση της τουριστικής ικανότητας της περιοχής, με έμφαση στις ειδικές μορφές τουρισμού και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πρωτογενούς παραγωγής της περιοχής

Ο Σ1 αποσκοπεί στην βελτίωση του τουριστικού προϊόντος της περιοχής και εστιάζει στις ειδικές μορφές τουρισμού, με την προώθηση ιδιωτικών και δημοσίων επενδύσεων, λαμβάνοντας υπόψη και αξιοποιώντας το φυσικό περιβάλλον, την πολιτιστική κληρονομιά και την πρωτογενή παραγωγή της περιοχής. Στο πλαίσιο του Σ1, προωθείται η χρηματοδότηση: α) δημοσίων επενδύσεων, για τη δημιουργία υποδομών ανάπτυξης δραστηριοτήτων ειδικών μορφών

τουρισμού (μονοπάτια, πίστα αναρρίχησης, θέσης παρατήρησης πουλιών κλπ), β) ιδιωτικών επενδύσεων, για την παροχή υπηρεσιών ειδικών μορφών τουρισμού, για την ανάπτυξη του αλιευτικού τουρισμού, για τη δημιουργία πολυλειτουργικών αγροκτημάτων, για την ανάπτυξη τουριστικών υποδομών (καταλύματα, camping, κατασκηνώσεις, μονάδες εστίασης και αναψυχής κλπ) και γ) δημοσίων επενδύσεων, για τη δημιουργία πολιτιστικών υποδομών αναμενόμενης υψηλής επισκεψιμότητας. Στις βασικές στοχεύσεις του Σ1 συμπεριλαμβάνεται η προσέλκυση επισκεπτών από το εξωτερικό.

Ο Σ1 συνδέεται άμεσα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT S1, S2, S3, S7, S8, W10, W11, O1, O2, O3 και O7, ενώ επικουρικά συνδέεται με αποτελέσματα S9, S11, S12, S13, W3, W4, W12, O4, O5 και T1.

Στόχος 2 (Σ2): Αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής, με έμφαση στα βιολογικά προϊόντα και στα προϊόντα ΠΟΠ, καθώς και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών μονάδων

Ο Σ2 αποσκοπεί στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων της πρωτογενούς παραγωγής, εστιάζοντας στα προϊόντα υψηλής αξίας (βιολογικά, ΠΟΠ), μέσω της μεταποίησης και τυποποίησης των προϊόντων, προκειμένου να διοχετευτούν στην εγχώρια και διεθνή αγορά. Παράλληλα, αποσκοπεί στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών μονάδων, κύρια μέσω της προώθησης καινοτόμων παρεμβάσεων και της εξοικονόμησης ενέργειας, καθώς και στην καθετοποίηση της αγροτικής παραγωγής, για την άμεση διάθεση των προϊόντων από τον παραγωγό στον καταναλωτή ή από τον παραγωγό στο ράφι.

Ο Σ2 συνδέεται άμεσα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT S3, S4, S5, W2, W5 και W6, ενώ επικουρικά συνδέεται με τα αποτελέσματα S1, S9, S11, S12, S13, W3, W4, W8, W9, W12, O4, O5, O6, T1 και T5

Στόχος 3 (Σ3): Ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας για την αξιοποίηση τοπικών πόρων και την κάλυψη αναγκών

Ο Σ3 αποσκοπεί στην ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα, με γνώμονα την αξιοποίηση των τοπικών πόρων (π.χ. πέτρα, ξύλο, αλάτι), την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας σε ορεινές κοινότητες, την παραγωγή προϊόντων ή την παροχή υπηρεσιών, που υποστηρίζουν τον πρωτογενή τομέα (π.χ. είδη αλιείας, κατασκευή δικτύων, επισκευή σκαφών, παροχή υπηρεσιών σε αγρότες και αλιείς) και την προώθηση της επιχειρηματικότητας των ευπαθών κοινωνικά ομάδων. Στο πλαίσιο του στόχου, προωθούνται επενδύσεις σε βιοτεχνικές μονάδες, σε εμπορικές επιχειρήσεις και σε δραστηριότητες, που λειτουργούν υποστηρικτικά στον πρωτογενή τομέα, σε δραστηριότητες συλλογικού ή μεμονωμένου χαρακτήρα, που αναπτύσσονται από μέλη ευπαθών κοινωνικά ομάδων, καθώς και καινοτόμα επενδυτικά σχέδια σε μη γεωργικές δραστηριότητες.

Ο Σ3 συνδέεται άμεσα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT S3, S4, S6, W12, W13, W14 και W17, ενώ επικουρικά συνδέεται με τα αποτελέσματα S11, S12, S13, W3, W4, O4, O6 και T1.

Στόχος 4 (Σ4): Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, στο πλαίσιο αειφόρου ανάπτυξης της περιοχής παρέμβασης

Ο Σ4 αποσκοπεί στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, λαμβάνοντας υπόψη τους κύριους τομείς ανάπτυξης της περιοχής παρέμβασης και συνεισφέροντας στην αειφόρο ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό, προωθούνται δράσεις: α) για την προστασία των δασών από πυρκαγιές, λαμβάνοντας υπόψη την υψηλή αξία των δασών για τον τουριστικό τομέα και τις ειδικές μορφές τουρισμού, β) για τη δημιουργία υποθαλασσιών πάρκων, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη προστασίας της θαλάσσιας βιοποικιλότητας για την υποστήριξη του πρωτογενή τομέα (αλιεία) και την ανάπτυξη του αλιευτικού τουρισμού, αλλά και τις νέες

δυνατότητες που θα δοθούν για την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού, γ) για την εξοικονόμηση ενέργειας και τη διαχείριση απορριμμάτων ή αποβλήτων, λαμβάνοντας υπόψη τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και τη βελτίωση της εικόνας τους, μέσω της φιλικότητάς τους προς το περιβάλλον.

Ο Σ4 συνδέεται άμεσα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT S1, S3, W6, T2 και T5, ενώ επικουρικά συνδέεται με τα αποτελέσματα S11 και O6.

Στόχος 5 (Σ5): Προώθηση της δικτύωσης μεταξύ περιοχών, φορέων και επιχειρήσεων

Ο Σ5 αποσκοπεί στη δικτύωση μεταξύ περιοχών, φορέων και επιχειρήσεων, του εσωτερικού και εξωτερικού, για την ανταλλαγή τεχνογνωσίας, για τη διευκόλυνση της ενσωμάτωσης καινοτομιών στο Τοπικό Παραγωγικό Σύστημα και για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και της τοπικής οικονομίας. Στο πλαίσιο του στόχου προωθούνται παρεμβάσεις διατοπικών και διακρατικών σχεδίων συνεργασίας.

Ο Σ5 συνδέεται άμεσα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT W17, O5 και O6, ενώ επικουρικά συνδέεται με τα αποτελέσματα S1, S2, S3, S4, S7, S11, W13

Στόχος 6 (Σ6): Βελτίωση της ποιότητας ζωής του πληθυσμού και των συνθηκών εργασίας των επαγγελματιών του πρωτογενή τομέα

Ο Σ6 αποσκοπεί στην βελτίωση της ποιότητας ζωής του πληθυσμού και των συνθηκών εργασίας των επαγγελματιών του πρωτογενή τομέα, μέσω της δημιουργίας και της βελτίωσης υποδομών (κοινής ωφελείας) ψυχαγωγίας, αθλητισμού, εκπαίδευσης, υγείας και λοιπών κοινωνικών υποδομών (π.χ. εργαστήρια ΑμΕΑ), καθώς και εργασίας, προκειμένου να αυξηθεί η πιθανότητα παραμονής του πληθυσμού στην περιοχή και των επαγγελματιών του πρωτογενή τομέα στη δραστηριότητά τους.

Ο Σ6 συνδέεται άμεσα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT W16, ενώ επικουρικά συνδέεται με τα αποτελέσματα S3 και S11.

Γ.1.2 Στρατηγική τοπικού προγράμματος και Θεματικές Κατευθύνσεις

Η στρατηγική του τοπικού προγράμματος για την επίτευξη των προαναφερόμενων στόχων, αφενός ικανοποιεί τους στόχους της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για «Εξυπνη, αειφόρο και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» (ΕΕ 2020), αφετέρου στηρίζεται στις στρατηγικές ανάπτυξης των επιμέρους τομέων του τοπικού προγράμματος και ιδιαίτερα στις θεματικές κατευθύνσεις, που καθορίστηκαν βάση των αναγκών, της δυναμικής, των δυνατοτήτων και των προοπτικών της περιοχής παρέμβασης. Η τοπική στρατηγική επιδιώκει την **ολοκληρωμένη ανάπτυξη του Τοπικού Παραγωγικού Συστήματος, εστιάζοντας στον τουρισμό και στην μεταποίηση.**

Η τοπική αναπτυξιακή στρατηγική στηρίζεται, για την επίτευξη των στόχων, στις στρατηγικές ανάπτυξης των επιμέρους τομέων του τοπικού προγράμματος. Ειδικότερα, το τοπικό πρόγραμμα διακρίνεται σε τέσσερις (4) τομείς:

- ✓ **TOMEAS 1 (TOM1):** Τουρισμός
- ✓ **TOMEAS 2 (TOM2):** Μεταποίηση/τυποποίηση προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής
- ✓ **TOMEAS 3 (TOM3):** Αξιοποίηση τοπικών πόρων και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας
- ✓ **TOMEAS 4 (TOM4):** Βελτίωση ποιότητας ζωής

Παράλληλα, έχουν καθοριστεί οι θεματικές κατευθύνσεις του τοπικού προγράμματος, βάση των αναγκών, της δυναμικής, των δυνατοτήτων και των προοπτικών της περιοχής παρέμβασης. Ειδικότερα, οι θεματικές κατευθύνσεις του τοπικού προγράμματος έχουν ως ακολούθως, **με βασική θεματική κατεύθυνση την ΘΚ1:**

Θεματική Κατεύθυνση 1 (ΘΚ 1): Βελτίωση της ελκυστικότητας της περιοχής παρέμβασης και ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος

Η Θεματική Κατεύθυνση 1 (ΘΚ1) προωθεί τη συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, για την βελτίωση και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της περιοχής παρέμβασης. Η περιοχή διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα, για την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα (φυσικό περιβάλλον, πολιτιστική κληρονομιά, πρωτογενή παραγωγή), αλλά απαιτείται η συνεργασία του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα για την περαιτέρω ανάπτυξή του και ιδιαίτερα για την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού. Στο πλαίσιο αυτό, ο δημόσιος τομέας θα προβεί σε παρεμβάσεις, για τη δημιουργία υποδομών ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού, ενώ ο ιδιωτικός τομέας θα προβεί σε επενδύσεις για την αύξηση, τη βελτίωση και την αναβάθμιση των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών. Για την διαμόρφωση της θεματικής κατεύθυνσης, εκτός από τα κύρια συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής (φυσικό περιβάλλον – **S1**, πολιτιστική κληρονομιά – **S2**, πρωτογενή παραγωγή – **S3**), έχουν ληφθεί υπόψη: α) η ποικιλία των δραστηριοτήτων ειδικών μορφών τουρισμού (**S7**), που αναπτύσσονται στην περιοχή, β) η αναγνωρισιμότητα του τουριστικού προϊόντος της ορεινής Ναυπακτίας (**S8**), γ) η γεωγραφική θέση της περιοχής (**S12**), δ) η έλλειψη τουριστικών υποδομών στον άξονα Μεσολογγίου – Ναυπακτίας (**W10**), ε) η έλλειψη camping, κατασκηνώσεων και μονάδων ιαματικής θεραπείας (**W11**), στ) η ελλιπή αξιοποίηση σημαντικών εδαφολογικών στοιχείων (**W15**), ζ) η ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου για τον αλιευτικό τουρισμό (**O1**), η) το ευνοϊκό θεσμικό περιβάλλον για τις ειδικές μορφές τουρισμού και τα πολυλειτουργικά αγροκτήματα (**O2**), θ) η προετοιμασία των ΟΤΑ της περιοχής, για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (**O3**), ι) η βελτίωση των οδικών εθνικών δικτύων (**O4**), ια) η άρση των περιορισμών για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού στην τεχνητή λίμνη Ευήνου (**O7**) και ιβ) η ανάγκη για προστασία των δασών από πυρκαγιές (**T2**), καθώς τα δάση αποτελούν βασική παράμετρο ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού.

Θεματική Κατεύθυνση 2 (ΘΚ 2): Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της αλυσίδας αξίας του αγροδιατροφικού τομέα

Η Θεματική Κατεύθυνση 2 (ΘΚ2) προωθεί την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών μονάδων, προκειμένου τα τοπικά προϊόντα να διατεθούν στην εγχώρια και διεθνή αγορά. Με την ΘΚ2 επιδιώκεται η ανάπτυξη και ανταγωνιστική λειτουργία του τομέα της μεταποίησης/τυποποίησης, ενσωματώνοντας και καινοτόμα στοιχεία. Για τη διαμόρφωση της ΘΚ2 έχουν ληφθεί υπόψη: α) η δυναμική του πρωτογενή τομέα της περιοχής (**S3**), β) η παραγωγή προϊόντων υψηλής διατροφικής αξίας (βιολογικά, ΠΟΠ) – **S4**, γ) η εξαγωγική δραστηριότητα των αγροτικών συνεταιρισμών (**S5**), δ) η γεωγραφική θέση (**S12**), ε) η ύπαρξη λιμενικών υποδομών για την μεταφορά των προϊόντων (**S13**), στ) ο χαμηλός βαθμός μεταποίησης αγροτικών και αλιευτικών προϊόντων, εντός της περιοχής παρέμβασης (**W5**), ζ) ο χαμηλός βαθμός χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τις μεταποιητικές μονάδες (**W6**), η) η προβληματική διαχείριση των αποβλήτων από τις μεταποιητικές μονάδες (**W6**), θ) η βελτίωση των εθνικών οδικών δικτύων, στο άμεσο προσεχές μέλλον (**O4**) και ι) η ύπαρξη τριτοβάθμιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και ερευνητικών φορέων στην ευρύτερη περιοχή, που διευκολύνει την ενσωμάτωση καινοτομιών (**O6**).

Θεματική Κατεύθυνση 3 (ΘΚ 3): Διαφοροποίηση και ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας

Η Θεματική Κατεύθυνση 3 (ΘΚ 3) προωθεί την αξιοποίηση των τοπικών πόρων (εκτός του γεωργικού και αλιευτικού τομέα) και την ελαχιστοποίηση μειονεκτημάτων της περιοχής παρέμβασης. Η ΘΚ3 συνεισφέρει στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη του Τοπικού Παραγωγικού Συστήματος, καθώς προωθεί επενδύσεις σε τομείς εκτός του τουρισμού και της μεταποίησης, όπου αναφέρονται οι ΘΚ1 & ΘΚ2. Για τη διαμόρφωση της ΘΚ3 έχουν ληφθεί υπόψη: α) το πλήθος των εμπορικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων, που λειτουργούν στην περιοχή παρέμβασης (**S6**),

β) η δυσκολία εισόδου των γυναικών στην αγορά εργασίας (W12) και γ) το ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική επιχειρηματικότητα (O8).

Θεματική Κατεύθυνση 4 (ΘΚ 4): Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και ποιότητας ζωής του τοπικού πληθυσμού

Η Θεματική Κατεύθυνση 4 (ΘΚ 4) προωθεί παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση βασικών αναγκών της τοπικής κοινωνίας, οι οποίες συνδέονται με τον κοινωνικό τομέα και τα δημόσια αγαθά, όπως η δημόσια ψυχαγωγία, ο αθλητισμός, η υγεία και η εκπαίδευση. Η ΘΚ4 διαμορφώθηκε λαμβάνοντας υπόψη τον κοινωνικό αποκλεισμό των ευπαθών κοινωνικά ομάδων (W13) και τα προβλήματα που παρατηρούνται σε βασικές υποδομές για τον τοπικό πληθυσμό (W16) και τα οποία δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν οι ΟΤΑ και η κεντρική διοίκηση, με αποτέλεσμα να επιδεινώνεται η ποιότητα ζωής των κατοίκων στις αγροτικές περιοχές.

Θεματική Κατεύθυνση 5 (ΘΚ 5): Αειφόρος ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών

Η Θεματική Κατεύθυνση 5 (ΘΚ 5) διαμορφώθηκε αποκλειστικά για το τμήμα του τοπικού προγράμματος CLLD LEADER, το οποίο χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας, περιλαμβάνοντας το σύνολο των αναφερομένων στις Θεματικές Κατευθύνσεις 1, 2, 3 και 4. Η επιλογή αυτή έγινε δεδομένης της ομαδοποίησης των δράσεων και των χρηματοδοτούμενων δραστηριοτήτων, που ακολουθείται στο ΕΠΑΛΘ.

Η τοπική στρατηγική επιδιώκει την **ολοκληρωμένη ανάπτυξη του Τοπικού Παραγωγικού Συστήματος, εστιάζοντας στον τουρισμό και την μεταποίηση/τυποποίηση**, ενώ για την επίτευξη των στόχων στηρίζεται στις στρατηγικές ανάπτυξης των επιμέρους τομέων του τοπικού προγράμματος και στις θεματικές κατευθύνσεις, που έχουν επιλεγεί. Στο πλαίσιο αυτό, η τοπική στρατηγική διακρίνεται στις ακόλουθες τοπικές (τομεακές) στρατηγικές:

Τοπική στρατηγική για τον τουρισμό (ΤΣ1)

Η περιοχή της ορεινής Ναυπακτίας αποτελεί αναγνωρίσιμο τουριστικό προορισμό, με τις ιδιωτικές τουριστικές υποδομές να ικανοποιούν την υφιστάμενη ζήτηση, ποιοτικά και ποσοτικά, αλλά να αυξάνονται συνεχώς οι απαιτήσεις για υποδομές ειδικών μορφών τουρισμού. Στην περιοχή αναπτύσσονται δραστηριότητες πεζοπορίας, ορειβασίας, ορεινής ποδηλασίας, αλεξίπτωτου πλαγιάς κλπ, με τις σχετικές δημόσιες υποδομές (π.χ. μονοπάτια) να υστερούν και να μην καλύπτουν τις απαιτήσεις των επισκεπτών. Στις ελλείψεις, που παρουσιάζουν οι σχετικές δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβάνονται η ασφαλής σήμανση, η έλλειψη πινακίδων περιβαλλοντικής ενημέρωσης για την χλωρίδα και την πανίδα, η έλλειψη πινακίδων πολιτιστικής ενημέρωσης για την πολιτιστική κληρονομιά (π.χ. πέτρινα γεφύρια, αρχαιολογικοί χώροι, ιστορία μονοπατιών) και η απόδοση της όποιας υφιστάμενης σήμανσης στην αγγλική γλώσσα, για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών από το εξωτερικό. Στο τμήμα αυτό της περιοχής παρέμβασης, το πρώτο μέλημα της τοπικής στρατηγικής είναι η **δημιουργία δημοσίων υποδομών για ειδικές μορφές τουρισμού**, για την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, την **υποστήριξη της υφιστάμενης τουριστικής επιχειρηματικότητας** και την αύξηση της επισκεψιμότητας, για την **προσέλκυση επιπλέον ιδιωτικών τουριστικών επενδύσεων**. Στο πλαίσιο αυτό, προωθείται η **δημιουργία πεζοπορικών, ορειβατικών και ποδηλατικών διαδρομών, καθώς και η διαμόρφωση πίστας αλεξίπτωτου πλαγιάς, χωρίς να αποκλείονται οι ιδιωτικές επενδύσεις**. Τα κύρια γεωγραφικά σημεία – στόχοι είναι η Άνω Χώρα, η ευρύτερη περιοχή της τεχνητής (ταμιευτήρας) λίμνης Ευήνου και η περιοχή της Λουτροπηγής Στάχτης.

Συνεχίζοντας προς την πόλη της Ναυπάκτου και την κοντινή σε αυτή περιοχή, ο τουρισμός εξακολουθεί να αποτελεί τον βασικό πυλώνα ανάπτυξης, με κύριες δραστηριότητες τις ειδικές μορφές τουρισμού (canoe-kayak, rafting κλπ στην Βλαχομάνδρα, kitesurf και καταδύσεις στην Ναύπακτο), την επισκεψιμότητα πολιτισμικών χώρων (π.χ. Κάστρο Ναυπάκτου, Κάστρο

Αντιρρίου, Αρχαίο Θέατρο Μακύνειας) και την επισκεψιμότητα των παραλιών. Οι υπάρχουσες τουριστικές υποδομές ικανοποιούν κατά κανόνα, ποσοτικά, την υφιστάμενη ζήτηση, αλλά απαιτείται ποιοτική αναβάθμισή τους, η οποία θα επιτευχθεί, είτε με τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων, είτε με την κατασκευή νέων ποιοτικότερων τουριστικών μονάδων. Παράλληλα, απαιτείται βελτίωση των υφιστάμενων υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού και δημιουργία πολιτιστικών υποδομών αναμενόμενης υψηλής επισκεψιμότητας, με έμφαση στην ονομασία LEPANTO, η οποία τυγχάνει διεθνούς αναγνωρισιμότητας. Επιπλέον, η ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου για τον αλιευτικό τουρισμό παρέχει την ευκαιρία ενσωμάτωσης μιας νέας τουριστικής υπηρεσίας στο τουριστικό προϊόν της περιοχής. Στο τμήμα αυτό της περιοχής παρέμβασης, η τοπική στρατηγική στοχεύει στη **βελτίωση των υφιστάμενων και δημιουργία νέων υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού** (π.χ. kitesurf, ποδηλατικές και πεζοπορικές διαδρομές), σε **παρεμβάσεις αναμενόμενης υψηλής επισκεψιμότητας στον τομέα του πολιτισμού** (π.χ. εικονική αναπαράσταση Ναυμαχίας Ναυπάκτου, πολιτιστικό μονοπάτι Ναυπάκτου), **στον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων τουριστικών μονάδων, στη δημιουργία νέων ποιοτικότερων τουριστικών μονάδων και στην ανάπτυξη επιχειρήσεων παροχής τουριστικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της δραστηριότητας του αλιευτικού τουρισμού**. Τα κύρια γεωγραφικά σημεία – στόχοι είναι η πόλη της Ναυπάκτου και η περιοχή της Βλαχομάνδρας.

Κινούμενοι προς την περιοχή της δημοτικής ενότητας Χάλκειας και μπαίνοντας στο Εθνικό Πάρκο, η τουριστική δραστηριότητα εξασθενεί, παρότι η περιοχή διαθέτει ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα (πολύ μικρή απόσταση μεταξύ θάλασσας και βουνού, παραλίες, αξιοποιήσιμη πολιτιστική κληρονομιά - π.χ. το όρος Βαράσοβα χαρακτηρίζεται ως το Άγιο Όρος της Αιτωλίας - αναρριχητικό πεδίο κλπ). Για την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα στην περιοχή επιβάλλεται η ανάληψη πρωτοβουλιών τόσο από τον δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό τομέα. Από την πλευρά του δημοσίου τομέα, πρέπει να βελτιωθούν οι συνθήκες στην **πίστα αναρρίχησης**, η οποία παρ' όλες τις ελλείψεις παρουσιάζει υψηλή επισκεψιμότητα και να διαμορφωθούν **πεζοπορικές, ορειβατικές και ποδηλατικές διαδρομές στο όρος Βαράσοβα**, το οποίο αποτελεί τμήμα του Εθνικού Πάρκου, για την ανάδειξη της περιβαλλοντικής και πολιτιστικής αξίας της περιοχής και την αύξηση της επισκεψιμότητας. Στο πλαίσιο αυτό, η τοπική στρατηγική, για το συγκεκριμένο τμήμα της περιοχής παρέμβασης, στοχεύει στη **βελτίωση των υφιστάμενων και στη δημιουργία νέων υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού** και στην **ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, για τη δημιουργία και τον εκσυγχρονισμό τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών**. Τα κύρια γεωγραφικά σημεία – στόχοι είναι η περιοχή της πίστας αναρρίχησης (Κρουονέρι) και το όρος Βαράσοβα.

Μπαίνοντας στην καρδιά του Εθνικού Πάρκου, τον Δήμο Ι.Π. Μεσολογγίου, και φτάνοντας έως την Τ.Κ. Αστακού, συναντάμε μια κατάσταση, η οποία είναι σχεδόν ίδια με αυτή της δημοτικής ενότητας Χάλκειας. Η περιοχή, που διαθέτει τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης του τουριστικού τομέα (βουνό, θάλασσα, λιμνοθάλασσες, περιοχή Natura, περιοχή Ramsar, δυναμικότατο πρωτογενή τομέα με έντονη αγροτική και αλιευτική δραστηριότητα, σπουδαία πολιτιστική κληρονομιά, λιμενικές υποδομές), οι οποίες δεν έχουν αξιοποιηθεί κατάλληλα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην περιοχή λειτουργούν μόνο οκτώ τουριστικές μονάδες, παρότι πλήθος κόσμου επισκέπτεται την περιοχή για ειδικές μορφές τουρισμού, με προεξέχουσα την παρατήρηση πουλιών (bird watching). Η ζήτηση για ειδικές μορφές τουρισμού αυξάνεται ραγδαία, ενώ είναι χαρακτηριστικό ότι τα τελευταία χρόνια την περιοχή επισκέπτονται εθνικές ομάδες για kayak ήρεμων νερών στην λιμνοθάλασσα και επισκέπτες από το εξωτερικό για kitesurf και windsurfing. Στο πλαίσιο αυτό, η τοπική στρατηγική επιδιώκει, στο συγκεκριμένο τμήμα της περιοχής παρέμβασης, τη **δημιουργία υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού** (π.χ. παρατηρητήρια πουλιών, πεζοπορικές, ορειβατικές και ποδηλατικές διαδρομές, ναυαθλητικό κέντρο), **την δημιουργία κέντρου τουριστικής πληροφόρησης, τη διαμόρφωση χώρων καταφυγίου τουριστικών σκαφών, την ανάπτυξη του αλιευτικού τουρισμού, τη δημιουργία και τον εκσυγχρονισμό τουριστικών υποδομών και την ανάπτυξη επιχειρήσεων παροχής τουριστικών υπηρεσιών**. Τα κύρια γεωγραφικά σημεία – στόχοι είναι η πόλη του Μεσολογγίου, η ευρύτερη περιοχή της Λιμνοθάλασσας και ο Αστακός.

Επιπλέον, η τοπική στρατηγική περιλαμβάνει την **προστασία των δασών από πυρκαγιές**, καθότι τα δάση αποτελούν βασικό τοπικό πόρο για την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού (σ.σ. ειδικά στις περιοχές των Δήμων Ναυπακτίας και Ι.Π. Μεσολογγίου). Επομένως, η προστασία τους συνεισφέρει στην ενίσχυση της τοπικής στρατηγικής για τον τουρισμό.

Από τα προαναφερόμενα είναι προφανές ότι η κύρια επιλογή της τοπικής στρατηγικής για την ανάπτυξη του τουρισμού είναι η **συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα**. Η κύρια επιλογή ενισχύεται σημαντικότερα από την υφιστάμενη προετοιμασία των ΟΤΑ της περιοχής, για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού. Ειδικότερα, οι ΟΤΑ της περιοχής έχουν ωριμάσει σχετικά έργα (π.χ. πεζοπορικές, ορειβατικές, ποδηλατικές διαδρομές, εικονική αναπαράσταση Ναυμαχίας Ναυπάκτου, κέντρο τουριστικής πληροφόρησης Μεσολογγίου, βελτίωση πίστας αναρρίχησης, διαμόρφωση πίστας αλεξιπτωτου πλαγιάς, κατασκευή υπερυψωμένων θέσεων για bird-watching). Επιπλέον, στο πλαίσιο της τοπικής στρατηγικής συμπεριλαμβάνονται:

- η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των τουριστικών επιχειρήσεων, μέσω της μείωσης του ενεργειακού κόστους, προωθώντας τη **χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για ίδια κατανάλωση, καθώς και η εφαρμογή συστημάτων ελέγχου και διαχείρισης ενέργειας**. Με τον τρόπο αυτό, αφενός επιτυγχάνεται μείωση του κόστους λειτουργίας των τουριστικών μονάδων, αφετέρου βελτιώνεται η φιλικότητά τους προς το περιβάλλον, γεγονός που βελτιώνει την εικόνα που διαμορφώνει η ειδική τουριστική ομάδα των συμμετεχόντων σε ειδικές μορφές τουρισμού, για τις ίδιες τις μονάδες και την περιοχή γενικότερα
- η **δημιουργία και ο εκσυγχρονισμός camping και κατασκηνώσεων** (συμπληρωματικά στις λουιπές τουριστικές υποδομές), για τη μέγιστη δυνατή κάλυψη των προτιμήσεων των φυσιολατρών επισκεπτών και την προσέλκυση νεαρότερων ηλικιών. Οι επισκέπτες που έρχονται στην περιοχή για αναρρίχηση, canoe-kayak, kitesurf, bird-watching και λουιπές ειδικές μορφές τουρισμού προτιμούν εναλλακτικούς τρόπους διανυκτέρευσης, όπως camping και μικρές αγροτουριστικές μονάδες, ενώ οι κατασκηνώσεις προσελκύουν νεαρότερης ηλικίας επισκέπτες (π.χ. μαθητές)
- η προώθηση επενδύσεων για την **ανάπτυξη υποδομών ιαματικού τουρισμού**, ώστε να αξιοποιηθούν οι σχετικές δυνατότητες της περιοχής (λουτροθεραπεία, πυλοθεραπεία) και να οργανωθεί αποτελεσματικότερα ένα κομμάτι του τουριστικού προϊόντος, που δύναται να ενισχύσει έντονα την τοπική οικονομία
- η δημιουργία υποδομών που χρησιμοποιούν **συστήματα εξοικονόμησης νερού και διαχείρισης απορριμμάτων**
- η **πιστοποίηση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών**, με την εφαρμογή συστημάτων διασφάλισης ποιότητας, ώστε να δίνονται στον επισκέπτη τα απαιτούμενα εχέγγυα, για την επιλογή της περιοχής ως τουριστικό προορισμό
- η **ανάδειξη και αξιοποίηση της τοπικής γαστρονομίας και των τοπικών προϊόντων**, με τη χρήση παραδοσιακών συνταγών (αξιοποιώντας το σχετικό έντυπο που έχει εκδώσει η Αιτωλική Αναπτυξιακή) και τοπικών προϊόντων (με έμφαση στα προϊόντα ΠΟΠ και στα βιολογικά προϊόντα) από τις τουριστικές μονάδες, στα προσφερόμενα γεύματα
- η αξιοποίηση των δυνατοτήτων του διαδικτύου, με τις τουριστικές μονάδες να διαθέτουν **ιστοσελίδα προβολής** (σ.σ. τουλάχιστον στην ελληνική και αγγλική γλώσσα) και **δωρεάν wi-fi** στους επισκέπτες, ενώ ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην **ανάπτυξη εφαρμογών ηλεκτρονικών κρατήσεων, παρουσίασης της πολιτιστικής και περιβαλλοντικής κληρονομιάς της περιοχής και ανάδειξης των δραστηριοτήτων ειδικών μορφών τουρισμού** (π.χ. εφαρμογές για υπολογιστές, κινητά ή tablets με χαρτογράφηση διαδρομών τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος), που συντελούνται στην περιοχή
- η **δικτύωση των επιχειρήσεων του τουριστικού τομέα** με αντίστοιχες επιχειρήσεις από άλλες περιοχές, για την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και την προώθηση της συνεργασίας τους

- η **δημιουργία και διατήρηση θέσεων εργασίας** αποτελεί βασική επιδίωξη του τοπικού προγράμματος και φυσικά της τοπικής στρατηγικής για τον τουρισμό. Στο πλαίσιο αυτό, επιδιώκεται η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η συντήρηση υφιστάμενων, μέσω των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα, που θα πραγματοποιηθούν, αλλά και από τη συνολική αναβάθμιση του τοπικού τουριστικού προϊόντος, στο πλαίσιο της συμπληρωματικότητας των παρεμβάσεων του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα
- η **εξωστρέφεια του τοπικού τουριστικού προϊόντος** θα επιτευχθεί με τη δημιουργία και αναβάθμιση υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού, που καλύπτουν τις ανάγκες των τουριστών από το εξωτερικό (π.χ. σήμανση στην αγγλική γλώσσα), με την αποτελεσματική και αποδοτική χρήση του διαδικτύου από τις τουριστικές επιχειρήσεις και με την διασφάλιση ότι το προσωπικό των τουριστικών επιχειρήσεων δύναται να καλύψει τις ανάγκες επικοινωνίας των επισκεπτών από το εξωτερικό (π.χ. επικοινωνία στην αγγλική γλώσσα)
- η **διευκόλυνση των επισκεπτών για συμμετοχή σε ειδικές μορφές τουρισμού, από τις τουριστικές μονάδες**, οι οποίες θα διαθέτουν στους επισκέπτες τους σχετικό εξοπλισμό (π.χ. mountain bike). Με τον τρόπο αυτό, βελτιώνεται η ελκυστικότητα της περιοχής και διευκολύνεται ο επισκέπτης να επιλέξει την περιοχή για τουριστικό του προορισμό
- η **ανάπτυξη των τουριστικών υποδομών, σύμφωνα με τα αρχιτεκτονικά και περιβαλλοντικά στοιχεία της περιοχής**, ώστε η εκάστοτε τουριστική μονάδα να συνδέεται άρρηκτα με τον ευρύτερο χώρο εγκατάστασής της, αναδεικνύοντας την τοπική αρχιτεκτονική και σεβόμενη το φυσικό περιβάλλον.

Τοπική στρατηγική για την μεταποίηση/τυποποίηση προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής (ΤΣ2)

Η περιοχή διαθέτει δυναμικό πρωτογενή τομέα, όπου απασχολείται το 23,2% των απασχολούμενων της περιοχής και το 40% των απασχολούμενων της ενδοχώρας της περιοχής (εκτός των αστικών κέντρων Ναυπάκτου και Ι.Π. Μεσολογγίου). Στις ορεινές περιοχές αναπτύσσεται κυρίως η κτηνοτροφία, με κύρια παραγόμενα προϊόντα το κρέας και το γάλα. Στις πεδινές περιοχές αναπτύσσεται κυρίως η γεωργία, με κύρια παραγόμενα προϊόντα το λάδι, τις βρώσιμες ελιές, τα εσπεριδοειδή, το καλαμπόκι και το βαμβάκι. Επιπλέον, η περιοχή διαθέτει εξέχουσα θέση στην εφαρμογή βιολογικών πρακτικών καλλιέργειας και εκτροφής, με την δραστηριοποίηση 492 βιοκαλλιεργητών και 408 βιοκτηνοτρόφων. Τα κύρια προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας ή εκτροφής είναι η μηδική και λοιπές ζωοτροφές, τα δημητριακά, η ελαιοκαλλιέργεια (για ελαιοποίηση και βρώσιμες), τα εσπεριδοειδή, διάφορα λαχανικά, το κρέας, το γάλα, η φέτα, το μέλι και τα αυγά. Η αλιεία είναι ιδιαίτερα δυναμική στον Δήμο Ι.Π. Μεσολογγίου και στην Τ.Κ. Αστακού, όπου εκτός της παράκτιας αλιείας αναπτύσσεται σημαντική δραστηριότητα και στον τομέα των φυσικών ιχθυοτροφείων (διβάρια). Στην περιοχή παρέμβασης απασχολείται το 65% των απασχολούμενων στην αλιεία στην Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας, ενώ τα κύρια αλιεύματα είναι το χέλι, η βελάντσα, η βούρια, ο κέφαλος, το λαβράκι, η τσιπούρα, η κουτσομούρα, το μυζινάρι, ο σπάρρος, ο σαργός, ο βακαλάος, το παλαμίδι, η γόπα, το μπαρμπούνι, η σκορπίνα, ο γαύρος και η σαρδέλα. Επίσης, ιδιαίτερο αλιευτικό προϊόν αποτελεί το αυγοτάραχο, το οποίο έχει χαρακτηριστεί και ως προϊόν ΠΟΠ (ΠΟΠ αυγοτάραχο Μεσολογγίου). Η ιχθυοκαλλιέργεια αναπτύσσεται κυρίως στην ΤΚ Αστακού, καλύπτοντας το 25% της εθνικής παραγωγής και το 12,5% της ευρωπαϊκής παραγωγής τσιπούρας και λαβρακίου.

Παρότι η ενασχόληση του τοπικού πληθυσμού με τον πρωτογενή τομέα είναι διαχρονική και έντονη, εντούτοις παρουσιάζεται σημαντικότατο πρόβλημα στην μεταποίηση/τυποποίηση των παραγόμενων προϊόντων εντός της περιοχής παρέμβασης και κατ' επέκταση δυσκολία διάθεσής τους στην αγορά και μείωση της εμπορικής τους αξίας. Ενδεικτικά αναφέρονται τα κάτωθι:

- η επιτραπέζια ελιά μεταποιείται στην περιοχή σε ποσοστό 25%
- το παραγόμενο ελαιόλαδο μεταποιείται στην περιοχή σε ποσοστό 10%

- τα εσπεριδοειδή μεταποιούνται στην περιοχή σε ποσοστό 30%
- το γάλα μεταποιείται στην περιοχή σε ποσοστό 30%
- τα βιολογικά παραγόμενα κτηνοτροφικά προϊόντα (κρέας, γάλα, τυρί κλπ) δεν συσκευάζονται και δεν τυποποιούνται στην περιοχή
- τα βιολογικά παραγόμενα γεωργικά προϊόντα σε μικρό ποσοστό συσκευάζονται στην περιοχή και όχι όλα τα είδη
- παρουσιάζεται σημαντικό πρόβλημα στη διάθεση του ΠΟΠ αυγοτάραχου Μεσολογγίου στην αγορά
- στην περιοχή λειτουργούν μόλις τρεις (3) μεταποιητικές μονάδες αλιευτικών προϊόντων, οι οποίες δεν καλύπτουν τις ανάγκες

Η υφιστάμενη μεταποιητική δραστηριότητα ασκείται κύρια στα αστικά κέντρα (Ι.Π. Μεσολογγίου, Ναύπακτος) και στις γεινιάζουσες σε αυτά τοπικές κοινότητες, καθώς και σε δυναμικές τοπικές κοινότητες, όπως ο Γαλατάς, το Νεοχώρι, η Κατοχή και ο Αστακός, όπου παρουσιάζονται συγκριτικά πλεονεκτήματα (κρίσιμη πληθυσμιακή μάζα και παραγωγή, εύκολη πρόσβαση σε οδικούς άξονες, εύκολη πρόσβαση σε λιμενικές υποδομές, εύκολη πρόσβαση σε λοιπές απαιτούμενες υπηρεσίες και προϊόντα για τη λειτουργία της εκάστοτε μεταποιητικής μονάδας). Οι προαναφερόμενες περιοχές, μαζί με την ορεινή Ναυπακτία, αποτελούν γεωγραφικά σημεία – στόχος της ΤΣ2.

Στο πλαίσιο αυτό, η τοπική στρατηγική για την μεταποίηση/τυποποίηση των προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής επιδιώκει την **αύξηση του βαθμού μεταποίησης/τυποποίησης των τοπικών προϊόντων εντός της περιοχής παρέμβασης και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων α' και β' μεταποίησης**. Η τοπική στρατηγική ενισχύεται σημαντικά από την **επίλυση του προβλήματος με το εθνικό οδικό δίκτυο**, στο άμεσο προσεχές μέλλον, καθώς η ολοκλήρωση της κατασκευής της Ιόνιας & Ολυμπίας οδού διευκολύνει σημαντικά η μεταφορά των προϊόντων, προς τα μεγάλα αστικά κέντρα και προς το εξωτερικό, με παράλληλη μείωση του κόστους και του χρόνου μεταφοράς, γεγονός που βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα των μεταποιητικών μονάδων της περιοχής.

Στο πλαίσιο αυτό, η τοπική στρατηγική προωθεί την **χρηματοδότηση επενδύσεων για τη δημιουργία/εκσυγχρονισμό μεταποιητικών μονάδων α' και β' μεταποίησης τοπικών προϊόντων**, δίνοντας έμφαση:

- ✓ στη μεταποίηση/τυποποίηση των βασικών τοπικών αγροτικών προϊόντων, (ελιές, ελαιόλαδο, εσπεριδοειδή, αλιευτικά προϊόντα κλπ)
- ✓ στη **δημιουργία μεταποιητικών μονάδων από αγροτικούς ή αλιευτικούς συνεταιρισμούς και ομάδες παραγωγών**, ώστε να αξιοποιηθεί συλλογικά και σε υψηλό ποσοστό η αγροτική ή αλιευτική παραγωγή της εκάστοτε μικροπεριοχής (π.χ. τοπικής κοινότητας) και παράλληλα να εξασφαλιστεί η διάθεση υψηλών ποσοτήτων στην αγορά, καλύπτοντας τις σχετικές ανάγκες των συνεργαζόμενων με την εκάστοτε μεταποιητική μονάδα
- ✓ στην **μεταποίηση/τυποποίηση των προϊόντων, που προέρχονται από βιολογική παραγωγή ή εκτροφή, καθώς και στην μεταποίηση/τυποποίηση προϊόντων ονομασίας προέλευσης (ΠΟΠ)**, ώστε να ενισχυθεί η διάθεση στην αγορά προϊόντων υψηλής διατροφικής αξίας
- ✓ στη **δημιουργία μεταποιητικών μονάδων σε ορεινές περιοχές**, για την αξιοποίηση κύρια των κτηνοτροφικών προϊόντων και την αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στις ορεινές τοπικές κοινότητες

Επιπλέον, η τοπική στρατηγική επιδιώκει την **ενσωμάτωση καινοτομιών** στον κλάδο της μεταποίησης/τυποποίησης τοπικών προϊόντων, προωθώντας τη χρηματοδότηση καινοτόμων επενδυτικών σχεδίων. Η ενσωμάτωση καινοτομιών ενισχύεται από την ύπαρξη τριτοβάθμιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και ερευνητικών φορέων, στην ευρύτερη περιοχή, γεγονός που διευκολύνει τη συνεργασία των ιδρυμάτων και των φορέων με τις μεταποιητικές επιχειρήσεις της περιοχής. Παράλληλα, προωθείται η **βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων α' και β' μεταποίησης**, με τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για ίδια κατανάλωση, συμπεριλαμβανομένης της επεξεργασίας απορριμμάτων – αποβλήτων για παραγωγή ενέργειας,

με σκοπό τη μείωση του ενεργειακού κόστους λειτουργίας και τη βελτίωση της φιλικότητας των μεταποιητικών μονάδων, προς το περιβάλλον, καθώς και η **υλοποίηση παρεμβάσεων για την διαχείριση των απορριμμάτων και των αποβλήτων των μεταποιητικών μονάδων**, ώστε να περιορισθούν οι ποινές, που επιβάλλονται και επιδρούν αρνητικά στη λειτουργία των μεταποιητικών μονάδων και να διασφαλιστεί η αρμονική συνύπαρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας και φυσικού περιβάλλοντος.

Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της τοπικής στρατηγικής συμπεριλαμβάνονται:

- η **εφαρμογή συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας**, για την πιστοποίηση της διαδικασίας και των διαθέσιμων προϊόντων, ώστε το τελικό προϊόν να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των καταναλωτών και να μπορεί να εισέλθει σε δυναμικές αγορές του εξωτερικού. Επιπλέον, επιδιώκεται η πιστοποίηση των μεταποιητικών μονάδων ως προς τη φιλικότητά τους στο περιβάλλον
- η **εφαρμογή συστημάτων ανακύκλωσης νερού**, για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών μονάδων, αφενός μέσω της μείωσης του σχετικού κόστους λειτουργίας και αφετέρου μέσω της διευκόλυνσης πιστοποίησής τους ως προς την φιλικότητά τους στο περιβάλλον
- η **αξιοποίηση τοπικών πόρων για παραγωγή ενέργειας για ίδια κατανάλωση**. Η καλλιέργεια και επεξεργασία της ελιάς προσφέρει ως υποπροϊόν τον πυρήνα της ελιάς, ο οποίος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για παραγωγή ενέργειας. Στο πλαίσιο αυτό, η τοπική στρατηγική επιδιώκει την αξιοποίηση του παραγόμενου προϊόντος για την παραγωγή ενέργειας για ίδια κατανάλωση και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών μονάδων, μέσω της μείωσης του ενεργειακού κόστους λειτουργίας
- η αξιοποίηση των δυνατοτήτων του διαδικτύου, με τις μεταποιητικές μονάδες να διαθέτουν **ιστοσελίδα προβολής** (σ.σ. τουλάχιστον στην ελληνική και αγγλική γλώσσα), ενώ έμφαση θα δοθεί στην **ανάπτυξη εφαρμογών ηλεκτρονικών παραγγελιών** από τους πελάτες και στην **ηλεκτρονική-διαδικτυακή παρακολούθηση της διαδικασίας παραγωγής και των μεταφορικών μέσων της μονάδας**
- η **δικτύωση και συνεργασία των μεταποιητικών μονάδων** μεταξύ τους, για τη διαμόρφωση νέων προϊόντων και την κάλυψη αναγκών, αλλά και με επιχειρήσεις και φορείς άλλων τομέων και ιδιαίτερα με επιστημονικούς φορείς για την ενσωμάτωση καινοτομιών και με τον τουριστικό τομέα, για την ανάδειξη της τοπικής γαστρονομίας και των τοπικών προϊόντων
- η **δυνατότητα επισκεψιμότητας των μεταποιητικών μονάδων**, ιδιαίτερα από μαθητές και φοιτητές, στο πλαίσιο εκπαιδευτικών εκδρομών, για την παρακολούθηση της παραγωγικής διαδικασίας και των εφαρμοζόμενων πρακτικών περιβαλλοντικής προστασίας (π.χ. εξοικονόμηση ενέργειας, ανακύκλωση νερού, διαχείριση απορριμμάτων και αποβλήτων)
- η **δημιουργία νέων θέσεων εργασίας** αποτελεί βασική επιδίωξη του τοπικού προγράμματος και φυσικά της τοπικής στρατηγικής για την μεταποίηση/τυποποίηση. Στο πλαίσιο αυτό, επιδιώκεται η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, μέσω των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα, που θα πραγματοποιηθούν, αλλά και στον πρωτογενή τομέα, μέσω της αύξησης του βαθμού μεταποίησης/τυποποίησης στην περιοχή και διάθεσης στην αγορά των τοπικών προϊόντων

Τοπική στρατηγική για την αξιοποίηση των τοπικών πόρων και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας (ΤΣ3)

Στην περιοχή παρέμβασης δραστηριοποιείται σημαντικός αριθμός βιοτεχνικών και εμπορικών επιχειρήσεων, κυρίως στο πεδινό τμήμα, ενώ στο ορεινό τμήμα η επιχειρηματική δραστηριότητα είναι γενικά περιορισμένη, με τον τουρισμό να διαθέτει τα σκήπτρα της επιχειρηματικότητας. Παράλληλα, η περιοχή διαθέτει προϊόντα εξόρυξης (π.χ. γύψος, αλάτι), η αξιοποίηση των οποίων συνεισφέρει στην ολιστική τοπική ανάπτυξη, ενώ είναι δεδομένο ότι είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν επιχειρήσεις παραγωγής/πώλησης προϊόντων ή παροχής υπηρεσιών, που θα

λειτουργήσουν υποστηρικτικά στον πρωτογενή τομέα, συμβάλλοντας στη διευκόλυνση της ασκούμενης διαδικασίας και στην περεταίρω ανάπτυξή του, αναπτύσσοντας τη b2b επιχειρηματική συναλλαγή. Επιπλέον, η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και η συμμετοχή των ευπαθών κοινωνικά ομάδων στην αγορά εργασίας, αποτελεί ζητούμενο για την τοπική αναπτυξιακή στρατηγική, καθώς και η ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, που συνδέονται με τις σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες, συνήθειες και ανάγκες.

Στο πλαίσιο αυτό, η τοπική στρατηγική για την αξιοποίηση των τοπικών πόρων και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, επιδιώκει την **ενίσχυση του κλάδου της βιοτεχνίας**, κύρια για την επεξεργασία, συσκευασία και διάθεση στην αγορά τοπικών προϊόντων (πέτρα, ξύλο, γύψος, αλάτι κλπ), αλλά και γενικότερα για την παραγωγή προϊόντων (π.χ. ένδυσης, καλαθοποιίας, κλωστοϋφαντουργίας, παραγωγή σαπουνιών, κεραμικών, επίπλων, κοσμημάτων, παιχνιδιών), με έμφαση στην προέλευση της πρώτης ύλης από την περιοχή παρέμβασης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην **παραγωγή βιολογικών λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών ουσιών**, καθώς και στην **παραγωγή βελτιωμένου τύπου ιχθυοφραγμών και μηχανολογικού εξοπλισμού**, με προδιαγραφές προσαρμοσμένες στις ανάγκες και τις ειδικές απαιτήσεις των διβαριών της λιμνοθάλασσας, για την υποστήριξη του πρωτογενή τομέα στην παραγωγή προϊόντων υψηλής διατροφικής αξίας. Επίσης, έμφαση δίνεται στην **παραγωγή προϊόντων, που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία τουριστικών επιχειρήσεων** (π.χ. στρώματα, σεντόνια, κρεβάτια, είδη υγιεινής).

Οι βιοτεχνικές μονάδες συνδέονται με τον πρωτογενή τομέα για την προμήθεια πρώτης ύλης, επομένως είναι απαραίτητη η ενίσχυση του πρωτογενή τομέα και πέραν της αύξησης του βαθμού μεταποίησης των τοπικών προϊόντων, που προωθείται μέσω της ΤΣ2. Στο πλαίσιο αυτό, η ΤΣ3 προωθεί τη **λειτουργία επιχειρήσεων, που παράγουν/πωλούν προϊόντα ή παρέχουν υπηρεσίες, για την υποστήριξη του πρωτογενή τομέα** (π.χ. επισκευές/κατασκευές αλιευτικών και αγροτικών εργαλείων, δικτύων και λοιπού εξοπλισμού, μικρά ναυπηγεία, αγροτικά μηχανήματα και εργαλεία, επιστημονική υποστήριξη στο πλαίσιο της διαδικασίας αγροτικής παραγωγής ή αλίευσης, σημεία πώλησης αγροτικών προϊόντων ή/και αλιευμάτων, υπηρεσίες γεωτεχνικών και κτηνιάτρων). Έμφαση θα δοθεί στην ανάπτυξη συναφών δραστηριοτήτων **για την υποστήριξη της κτηνοτροφίας, της αλιείας και την εφαρμογή βιολογικών πρακτικών καλλιέργειας και εκτροφής**. Παράλληλα, προωθούνται **δημόσιες παρεμβάσεις για την αύξηση των αλιευτικών αποθεμάτων** (υποθαλάσσια πάρκα) **και για την βελτίωση των συνθηκών εργασίας των αλιέων** (αλιευτικό καταφύγιο), ώστε να ενισχυθεί ο τομέας της αλιείας και να συμβάλλει εντονότερα στην τοπική ανάπτυξη και την τοπική οικονομία.

Η τουριστική επιχειρηματική δραστηριότητα στις ορεινές κοινότητες της περιοχής παρέμβασης παρέχει τη δυνατότητα συμπληρωματικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών, οι οποίοι μετακινούνται στον ορεινό όγκο για να απολαύσουν ομορφιές του φυσικού περιβάλλοντος, στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, τον παραδοσιακό τρόπο ζωής των κατοίκων και να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες ειδικών μορφών τουρισμού. Συμπληρωματικά, λοιπόν, στην ΤΣ1, που προωθεί επενδύσεις στον τουρισμό, η ΤΣ3 προωθεί την **ανάπτυξη εμπορικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων** (π.χ. παντοπωλεία, είδη δώρων) **σε ορεινές κοινότητες**, ώστε ο τοπικός πληθυσμός να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που παρέχει η τουριστική κίνηση, δημιουργώντας συμπληρωματικό εισόδημα, να ενισχυθεί η πιθανότητα συγκράτησης νέων στις ορεινές τοπικές κοινότητες και να ενισχυθεί το τουριστικό προϊόν της περιοχής, μέσω της εξυπηρέτησης των αναγκών των επισκεπτών, πλησίον των χώρων όπου κινούνται και διαμένουν. Παράλληλα, οι εμπορικές επιχειρήσεις θα εξυπηρετήσουν και τις ανάγκες των κατοίκων, οι οποίοι κατά κύριο λόγο είναι ηλικιωμένοι και στις περισσότερες περιπτώσεις προμηθεύονται είδη πρώτης ανάγκης από τα αστικά κέντρα της περιοχής.

Επιπρόσθετα, η ΤΣ3 αποσκοπεί στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και στη συμμετοχή των ευπαθών κοινωνικά ομάδων στην αγορά εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, προωθείται η άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας από μέλη ευπαθών κοινωνικά ομάδων (άτομα με αναπηρία, μακροχρόνια άνεργοι, ΡΟΜΑ) και νέους/νέες έως 40 ετών. Επίσης, επιδιώκεται η **κοινωνική ενσωμάτωση των ΡΟΜΑ** και ιδιαίτερα των νέων, μέσω της υλοποίησης σχετικού διατοπικού σχεδίου συνεργασίας. Όσον αφορά την επιχειρηματικότητα των ευπαθών κοινωνικά ομάδων έμφαση δίνεται στην **ανάληψη πρωτοβουλιών κοινωνικής επιχειρηματικότητας**, μέσω

Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (Κοιν.Σ.Επ.), ώστε μέσα από τη συλλογικότητα να αντιμετωπιστούν οι αδυναμίες και να καθίσταται εφικτή η υποστήριξη από άτομα, που δεν ανήκουν στις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες και από φορείς, όπως προβλέπει η κείμενη νομοθεσία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Παράλληλα, η ΤΣ3 επιδιώκει **την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας σε δραστηριότητες που συνδέονται με τις σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες, συνθήκες και ανάγκες**. Ενδεικτικές, τέτοιες, επιχειρηματικές δραστηριότητες είναι η λειτουργία γηροκομείων, που συνδέεται με τη γήρανση του πληθυσμού, η λειτουργία κέντρων αδυνατίσματος και γυμναστηρίων, που συνδέεται με την αυξανόμενη τάση του πληθυσμού για λήψη παροχής υπηρεσιών φροντίδας του σώματος και η λειτουργία ΚΕΚ, που συνδέεται με τη σύγχρονη ανάγκη για την εξειδίκευση των γνώσεων και την απόκτηση δεξιοτήτων.

Επιπλέον, στο πλαίσιο της στρατηγικής συμπεριλαμβάνονται:

- η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και η εφαρμογή καινοτομιών από τις βιοτεχνικές μονάδες, μέσω της μείωσης του ενεργειακού κόστους, με τη **χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για ίδια κατανάλωση**. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται μείωση του κόστους λειτουργίας και βελτιώνεται η φιλικότητα των βιοτεχνικών μονάδων απέναντι στο περιβάλλον. Επίσης, προωθείται η **εφαρμογή συστημάτων διαχείρισης των απορριμμάτων και αποβλήτων**, καθώς και η **εφαρμογή καινοτομιών στη διαδικασία παραγωγής**
- η **εφαρμογή συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας**, για την πιστοποίηση της διαδικασίας και των διαθέσιμων προϊόντων, ώστε το τελικό προϊόν να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των καταναλωτών και να μπορεί να εισέλθει σε δυναμικές αγορές του εξωτερικού. Επιπλέον, επιδιώκεται η πιστοποίηση των βιοτεχνικών μονάδων ως προς τη φιλικότητά τους στο περιβάλλον
- η αξιοποίηση των δυνατοτήτων του διαδικτύου, με τις μονάδες να διαθέτουν **ιστοσελίδα προβολής** και παράλληλα να δίνεται έμφαση (κυρίως στον κλάδο της βιοτεχνίας) στην **ανάπτυξη εφαρμογών ηλεκτρονικών παραγγελιών** από τους πελάτες και στην **ηλεκτρονική-διαδικτυακή παρακολούθηση της διαδικασίας παραγωγής και των μεταφορικών μέσων της μονάδας**.
- η **προώθηση της δικτύωση και της συνεργασίας των επιχειρήσεων**, μεταξύ τους ή με επιχειρήσεις άλλων τομέων
- η **δημιουργία νέων θέσεων εργασίας** αποτελεί βασική επιδίωξη του τοπικού προγράμματος και φυσικά της τοπικής στρατηγικής, για την αξιοποίηση των τοπικών πόρων και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, επιδιώκεται η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, μέσω των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα, που θα πραγματοποιηθούν, και ιδιαίτερα στον κλάδο της βιοτεχνίας.

Τοπική στρατηγική για την βελτίωση της ποιότητας ζωής (ΤΣ4)

Στην περιοχή παρέμβασης παρατηρούνται σημαντικά προβλήματα σε βασικές υποδομές για τον τοπικό πληθυσμό, όπως σε αθλητικούς χώρους, σε σχολεία, σε κέντρα υγείας, σε αγροτικά ιατρεία και σε λοιπές κοινωνικές υποδομές, κύρια λόγω της αδυναμίας των δήμων και της κεντρικής διοίκησης να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις συντήρησης και βελτίωσή τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής του τοπικού πληθυσμού και την αύξηση του κόστους διαβίωσης, με κίνδυνο τη μετανάστευση των κατοίκων και ιδιαίτερα των νέων σε άλλες περιοχές. Στο πλαίσιο αυτό, η τοπική στρατηγική για την βελτίωση της ποιότητας ζωής προωθεί τη **δημιουργία νέων ή την βελτίωση υφιστάμενων υποδομών**, οι οποίες συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του τοπικού πληθυσμού.

Δ. ΤΕΧΝΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ

Δ.1 Υποπροτεραιότητα 4.1

Τίτλος Δράσης	Επιχορήγηση της ΑΙΤΩΛΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΑΕ ΟΤΑ για την υλοποίηση προπαρασκευαστικών ενεργειών και δαπανών λειτουργίας και συντονισμού		
Κωδικός Δράσης	4.1		
ΕΔΕΤ	ΕΤΘΑ		
Νομική βάση	Κανονισμοί (ΕΕ): 508/2014		
Αναλυτική Περιγραφή Δράσης			
Με την παρούσα δράση ενισχύονται οι δραστηριότητες της ΟΤΔ που συνδέονται με την εκπόνηση της στρατηγικής, όπως η διαβούλευση με την τοπική κοινωνία/φορείς, η μελέτη της οικείας περιοχής ή άλλων σχετικών μελετών, οι συμβουλευτικές υπηρεσίες. Ειδικότερα, περιλαμβάνει την πραγματοποίηση 45 ενεργειών διαβούλευσης με φορείς και πολίτες, που δραστηριοποιούνται σε 11 τομείς της τοπικής οικονομίας, 7 ενέργειες επιμόρφωσης, την ανάλυση και επιλογή της περιοχής παρέμβασης για την διαμόρφωση της τοπικής αναπτυξιακής στρατηγικής.			
Θεματική κατεύθυνση που εξυπηρετείται			
Θ.Κ. 5: Αειφόρος ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών			
Χρηματοδοτικά στοιχεία (ενδεικτικά)			
	Ποσό (€)	Ποσοστό (%) σε επίπεδο υπο-μέτρου	Ποσοστό (%) σε επίπεδο τοπικού προγράμματος
Συνολικός Προϋπολογισμός	21.240,00	100	0,72
Δημόσια Δαπάνη	21.240,00	100	0,90
Ιδιωτική Συμμετοχή	0,00	0	0
Περιοχή Εφαρμογής			
Όλη η περιοχή παρέμβασης ΕΠΑΛΘ			
Δικαιούχοι			
ΑΙΤΩΛΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΕ ΟΤΑ			

Δ.2 Υποπροτεραιότητα 4.2

4.2.1 Ιδιωτικές επενδύσεις για την αειφόρο ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών (κρατικές ενισχύσεις)

Τίτλος Δράσης	Ιδιωτικές επενδύσεις για την αειφόρο ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών (κρατικές ενισχύσεις)		
Κωδικός Δράσης	4.2.1		
ΕΔΕΤ	ΕΤΘΑ		
Νομική βάση	Κανονισμοί (ΕΕ): 1407/2013		
Αναλυτική Περιγραφή Δράσης			
Με την παρούσα δράση ενισχύεται η ίδρυση, ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση ιδιωτικών επενδύσεων, οι οποίες υπάγονται στις κρατικές ενισχύσεις (σ.σ. δεν αφορούν δραστηριότητες μεταποίησης/τυποποίησης αλιευμάτων), με δικαιούχους αλιείς και μη αλιείς. Ενδεικτικά αναφέρονται οι επιχειρηματικές δραστηριότητες που δύναται να χρηματοδοτηθούν μέσω της συγκεκριμένης δράσης:			
<ul style="list-style-type: none"> • αλιευτικός τουρισμός (σ.σ. δικαιούχοι είναι μόνο οι αλιείς) • μονάδες εστίασης και αναψυχής • μονάδες διανυκτέρευσης • επιχειρήσεις ειδικών μορφών τουρισμού • συμπληρωματικές επιχειρήσεις τουριστικού χαρακτήρα από επιχειρήσεις υδατοκαλλιέργειας			

- τουριστικά γραφεία
- επιχειρήσεις υποστήριξης της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (π.χ. κατασκευή δικτύων και αλιευτικών σκαφών, εμπορικές επιχειρήσεις εξοπλισμού αλιείας)
- επιχειρήσεις επεξεργασίας, συσκευασίας και εμπορίας αλατιού
- επιχειρήσεις παραγωγής προϊόντων μετά την α' μεταποίηση
- βιοτεχνίες
- επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών

Στις μονάδες διανυκτέρευσης συμπεριλαμβάνονται camping και κατασκηνώσεις. Σε κάθε περίπτωση, οι επενδύσεις που αφορούν υποδομές διανυκτέρευσης πρέπει να είναι σύμφωνες με την υπ' αριθμ. ΚΥΑ 2986/25-11-2016 «Προσδιορισμός των λειτουργικών μορφών και κατηγοριών των τουριστικών καταλυμάτων και λοιπών τουριστικών εγκαταστάσεων, που εντάσσονται σε προγράμματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων», όπως κάθε φορά ισχύει. **Οι μονάδες διανυκτέρευσης, εκτός από τα camping και τις κατασκηνώσεις, πρέπει να παρέχουν δωρεάν wi-fi στους επισκέπτες.**

Μέσω μοριοδότησης προωθείται η ενίσχυση επενδύσεων που αφορούν camping, κατασκηνώσεις, αγροκτήματα με μονάδα διανυκτέρευσης ή/και εστίασης, μονάδες ιαματικής θεραπείας, επιχειρήσεις αλιευτικού τουρισμού και ειδικών μορφών τουρισμού, καθώς και επιχειρήσεις υποστήριξης της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας. Επιπλέον και κατά περίπτωση εξετάζονται κριτήρια που αναφέρονται στις τοπικές στρατηγικές, όπως συστήματα εξοικονόμηση ενέργειας, αξιοποίηση νέων τεχνολογιών κλπ.

Σε κάθε περίπτωση, οι επενδύσεις που θα ενισχυθούν από την παρούσα δράση πρέπει να διαθέτουν ιστοσελίδα προβολής (σ.σ. οι τουριστικές επιχειρήσεις πρέπει να διαθέτουν ιστοσελίδα προβολής τουλάχιστον στην ελληνική και αγγλική γλώσσα).

Τα ποσοστά χρηματοδότησης που ισχύουν είναι τα ακόλουθα:

1. 80% για τον αλιευτικό τουρισμό και για πράξεις σχετικές με την παράκτια αλιεία μικρής κλίμακας
2. 80% για πράξεις που παρέχουν δημόσια πρόσβαση στα αποτελέσματά τους και ταυτόχρονα ικανοποιούν ένα από τα ακόλουθα κριτήρια: α) εξυπηρετούν συλλογικό συμφέρον ή β) έχουν συλλογικό δικαιούχο ή γ) έχουν καινοτόμα χαρακτηριστικά σε τοπικό επίπεδο
3. 50% για πράξεις που δεν υπάγονται στις παραπάνω περιπτώσεις (1) και (2)

Θεματική κατεύθυνση που εξυπηρετείται

Θ.Κ. 5: Αειφόρος ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών

Χρηματοδοτικά στοιχεία (ενδεικτικά)

	Ποσό (€)	Ποσοστό (%) σε επίπεδο υπο-μέτρου	Ποσοστό (%) σε επίπεδο τοπικού προγράμματος
Συνολικός Προϋπολογισμός	1.250.000,00	56,75	42,21
Δημόσια Δαπάνη	700.000,00	43,99	29,79
Ιδιωτική Συμμετοχή	550.000,00	89,93	89,93

Περιοχή Εφαρμογής

Όλη η περιοχή παρέμβασης ΕΠΑΛΘ

Δικαιούχοι

Μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις κατά την έννοια της σύστασης 2003/361/ΕΚ της Επιτροπής (Φυσικά και νομικά πρόσωπα, αλιείς και μη αλιείς).

Κριτήρια επιλογής

Θα προσδιορισθούν με την προκήρυξη

4.2.2 Ιδιωτικές επενδύσεις για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των αλιευμάτων (μη κρατικές ενισχύσεις)

Τίτλος Δράσης	Ιδιωτικές επενδύσεις για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των αλιευμάτων (μη κρατικές ενισχύσεις)		
Κωδικός Δράσης	4.2.2		
ΕΔΕΤ	ΕΤΘΑ		
Νομική βάση	Κανονισμός (ΕΕ) 508/2014		
Αναλυτική Περιγραφή Δράσης			
<p>Με την παρούσα δράση ενισχύεται η ίδρυση, ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση επιχειρήσεων μεταποίησης αλιευμάτων, δίνοντας έμφαση στα προϊόντα της λιμνοθάλασσας και το αυγοτάραχο (σ.σ. το οποίο έχει χαρακτηριστεί ΠΟΠ). Οι ενισχυόμενες μονάδες δύναται να αναπτύσσουν συμπληρωματικές υπηρεσίες (π.χ. εκθετήριο τοπικών προϊόντων), αλλά σε κάθε περίπτωση να είναι επισκέψιμες, να διασφαλίζουν την επίδειξη της παραγωγικής δραστηριότητας και να διαθέτουν (εάν είναι δυνατόν) χώρο γευσιγνωσίας. Στο πλαίσιο της δράσης, δίνεται βαρύτητα στη χρήση μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον (π.χ. εξοικονόμηση ενέργειας, εξοικονόμηση νερού, διαχείριση απορριμμάτων και αποβλήτων).</p> <p>Η δράση συνεισφέρει στη λειτουργία ποιοτικών μεταποιητικών/τυποποιητικών μονάδων, οι οποίες θα επιφέρουν αύξηση της προστιθέμενης αξίας των τοπικών προϊόντων αλιείας, θα αναδείξουν την τοπική γαστρονομία και θα αποτελέσουν μέρος του τουριστικού προϊόντος της περιοχής, μέσω της δυνατότητας επισκεψιμότητάς τους.</p> <p>Σε κάθε περίπτωση, οι επενδύσεις που θα ενισχυθούν από την παρούσα δράση πρέπει να διαθέτουν ιστοσελίδα προβολής τουλάχιστον στην ελληνική και αγγλική γλώσσα και θα εφαρμόζουν συστήματα διασφάλισης της ποιότητας.</p> <p>Το ποσοστό χρηματοδότησης στο πλαίσιο της δράσης ανέρχεται σε 80%, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Παράρτημα Ι, ΤΟΥ Καν. (ΕΕ) 508/2014, σε συνδυασμό με την παρ. 4, του άρθρου 95, του ίδιου κανονισμού.</p>			
Θεματική κατεύθυνση που εξυπηρετείται			
Θ.Κ. 5: Αειφόρος ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών			
Χρηματοδοτικά στοιχεία (ενδεικτικά)			
	Ποσό (€)	Ποσοστό (%) σε επίπεδο υπο-μέτρου	Ποσοστό (%) σε επίπεδο τοπικού προγράμματος
Συνολικός Προϋπολογισμός	307.825,00	13,97	10,39
Δημόσια Δαπάνη	246.260,00	15,48	10,48
Ιδιωτική Συμμετοχή	61.565,00	10,07	10,07
Περιοχή Εφαρμογής			
Όλη η περιοχή παρέμβασης ΕΠΑΛΘ			
Δικαιούχοι			
Μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις κατά την έννοια της σύστασης 2003/361/ΕΚ της Επιτροπής (Φυσικά και νομικά πρόσωπα, αλιείς και μη αλιείς).			
Κριτήρια επιλογής			
Θα προσδιορισθούν με την προκήρυξη			

4.2.3 Δημόσιες επενδύσεις για την αειφόρο ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών

Τίτλος Δράσης	Δημόσιες επενδύσεις για την αειφόρο ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών		
Κωδικός Δράσης	4.2.3		
ΕΔΕΤ	ΕΤΘΑ		
Νομική βάση	Κανονισμός (ΕΕ) 508/2014		
Αναλυτική Περιγραφή Δράσης			
<p>Η δράση αφορά την πραγματοποίηση δημοσίων επενδύσεων αφενός για την υποστήριξη του τουριστικού τομέα σε αλιευτικές περιοχές, με έμφαση στη διαμόρφωση και βελτίωση υποδομών για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, με σκοπό τη βελτίωση της τουριστικής ικανότητας και τη διαμόρφωση πολυθεματικού τουριστικού προϊόντος και αφετέρου για την υποστήριξη της αλιευτικής δραστηριότητας στην περιοχή, τόσο ως προς τα αποθέματα όσο και ως προς τις συνθήκες εργασίας των αλιέων. Στο πλαίσιο της δράσης δεν επιτρέπεται η χρηματοδότηση επενδύσεων δημοσίου χαρακτήρα που εμπíπτουν σε καθεστώς κρατικής ενίσχυσης. Στο πλαίσιο της δράσης, ενδεικτικά χρηματοδοτούνται:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Διαμόρφωση και βελτίωση θέσεων παρατήρησης πουλιών εντός του εθνικού πάρκου • Διαμόρφωση και βελτίωση υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού • Δημιουργία και βελτίωση πολιτιστικών υποδομών αναμενόμενης υψηλής επισκεψιμότητας • Δημιουργία υποθαλασίων πάρκων (τεχνητών υφάλων) • Δημιουργία και βελτίωση αλιευτικών καταφυγίων <p>Το ποσοστό χρηματοδότησης στο πλαίσιο της δράσης ανέρχεται έως 100%.</p>			
Θεματική κατεύθυνση που εξυπηρετείται			
Θ.Κ. 5: Αειφόρος ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών			
Χρηματοδοτικά στοιχεία (ενδεικτικά)			
	Ποσό (€)	Ποσοστό (%) σε επίπεδο υπο-μέτρου	Ποσοστό (%) σε επίπεδο τοπικού προγράμματος
Συνολικός Προϋπολογισμός	645.000,00	29,28	21,78
Δημόσια Δαπάνη	645.000,00	40,53	27,45
Ιδιωτική Συμμετοχή	0,00	0,00	0,00
Περιοχή Εφαρμογής			
Όλη η περιοχή παρέμβασης ΕΠΑΛΘ			
Δικαιούχοι			
ΟΤΑ Α΄ Βαθμού και φορείς τους			
Κριτήρια επιλογής			
Θα προσδιορισθούν με την προκήρυξη			

Δ.3 Υποπροτεραιότητα 4.3

4.3.1 Ζωή στους Υγροβιότοπους (Wetland Life)

Τίτλος Δράσης	Ζωή στους Υγροβιότοπους (Wetland Life)
Κωδικός Δράσης	4.3.1
ΕΔΕΤ	ΕΤΘΑ
Νομική βάση	ΑΡ. 64 ΚΑΝ (ΕΕ) 508/2014
Αναλυτική Περιγραφή Δράσης	
<p>Αντικείμενο και στόχοι συνεργασίας: Οι προστατευόμενες περιοχές προβλέπονται από την εθνική, ευρωπαϊκή και διεθνή νομοθεσία και δημιουργούν ένα δίκτυο προστασίας για την βιοποικιλότητα της χώρας μας, φιλοξενώντας τα πλέον μοναδικά, ευαίσθητα και πολύτιμα στοιχεία του φυσικού μας πλούτου. Το Σχέδιο Διακρατικής Συνεργασίας (ΣΔΣ) στοχεύει στη δικτύωση προστατευόμενων περιοχών, από τη συνθήκη Ramsar και το Δίκτυο NATURA 2000, με απώτερο σκοπό την ανάπτυξη των προστατευόμενων περιοχών, μέσω δραστηριοτήτων ποιοτικού τουρισμού. Αναζήτηση εταίρων: Έχει πραγματοποιηθεί. Τεκμηρίωση της συνεργασίας σε σχέση με τα χαρακτηριστικά της περιοχής και τους στόχους της στρατηγικής: Το 14% της περιοχής παρέμβασης είναι προστατευόμενο από τη συνθήκη Ramsar και το Δίκτυο NATURA, με την ευρύτερη περιοχή της λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου να αποτελεί έναν υψηλής αξίας υγροβιότοπο, όπου το bird-watching αποτελεί την κύρια ειδική μορφή τουρισμού. Η συγκεκριμένη περιοχή αποτελεί σημείο-στόχο της τοπικής στρατηγικής, διαμορφώνοντας υποδομές για τις ειδικές μορφές τουρισμού (με έμφαση στο bird-watching) και προωθώντας ιδιωτικές επενδύσεις, ώστε να αξιοποιηθούν τα ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματά της (φυσικό περιβάλλον, πολιτισμός, αγροτική και αλιευτική παραγωγή). Επίσης, το ΣΔΣ συνδέεται κύρια με τον Σ1 «βελτίωση της τουριστικής ικανότητας της περιοχής, με έμφαση στις ειδικές μορφές τουρισμού και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πρωτογενούς παραγωγής», αλλά και με τους Σ4 «προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, στο πλαίσιο αειφόρου ανάπτυξης της περιοχής παρέμβασης» και Σ5 «προώθηση της δικτύωσης μεταξύ περιοχών, φορέων και επιχειρήσεων». Δράσεις ΣΔΣ: α) Προπαρασκευαστική φάση (συναντήσεις εταίρων και προετοιμασία υλοποίησης), β) Καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης και έκδοση οδηγού με τις προστατευόμενες περιοχές, στον οποίο θα αναφέρονται η ιστορία και μορφολογία τους, η χλωρίδα και πανίδα, τα είδη που διαχειμάζουν, η ποιότητα των νερών, οι διαδρομές που υπάρχουν, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κλπ, γ) Εκπόνηση και παραγωγή οδηγού με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που αναπτύσσονται ή που μπορούν να αναπτυχθούν, δ) Καταγραφή της αλιευτικής δραστηριότητας, που συντελείται στις περιοχές, ο τρόπος αλίευσης και τα αλιεύματα που παράγονται, καθώς και τα υποπροϊόντα τους, ε) Οδηγός διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών (τεχνογνωσία και εμπειρία, που θα παράσχει ο διακρατικός εταίρος), ώστε να γίνουν πιο ελκυστικές από το τουριστικό κοινό, στ) Δικτύωση μεταξύ των παραγόντων, που δραστηριοποιούνται στις λιμνοθάλασσες, ζ) Αξιοποίηση ΤΠΕ για την προβολή των λιμνοθαλασσών, η) Σήμανση με πινακίδες περιβαλλοντικής ερμηνείας, θ) Χάραξη διαδρομών και έκδοση ενημερωτικού υλικού για ΑμΕΑ και ι) Συντονισμός και διαχείριση. Πόροι: Για την υλοποίηση του ΣΔΣ θα χρησιμοποιηθεί μόνιμο προσωπικό των εταίρων και εξωτερικοί συνεργάτες, ενώ το σύνολο των χρηματοοικονομικών πόρων που θα διαθέσουν οι 8 εταίροι αναμένεται να ανέλθει σε 300.000€. Προσδοκώμενα αποτελέσματα: Ανάδειξη και ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού σε προστατευόμενες περιοχές, ανάδειξη της βιοποικιλότητας και του οικοσυστήματος, δικτύωση περιοχών με λιμνοθάλασσες, δικτύωση των παραγόντων που δραστηριοποιούνται σε λιμνοθάλασσες και προστατευόμενες περιοχές. Ενέργειες που έχουν ήδη αναληφθεί για τη συγκρότηση της συνεργασίας: α) αποστολή και αποδοχή πρόσκλησης για συνεργασία, β) κατάρτιση ενδεικτικού ΣΔΣ και ανταλλαγή παρατηρήσεων και γ) σύνταξη και οριστικοποίηση ενδεικτικού ΣΔΣ. Το συντονισμό του ΣΔΣ έχει συμφωνηθεί να αναλάβει η Αιτωλική Αναπτυξιακή ΑΕ ΟΤΑ. Προβλεπόμενος τρόπος εφαρμογής ΣΔΣ: α) προπαρασκευαστική φάση για την οριστικοποίηση και εξειδίκευση των δράσεων, β) υπογραφή πρωτοκόλλου συνεργασίας, γ) σύσταση Κοινής Επιτροπής Παρακολούθησης, δ) σύνταξη και υποβολή του ΣΔΣ, στην αρμόδια Υπηρεσία Διαχείρισης, προς έγκριση και ε) έναρξη υλοποίησης φυσικού και οικονομικού αντικειμένου.</p>	
Θεματική Κατεύθυνση που εξυπηρετείται (απαιτείται αιτιολόγηση βάσει των στοιχείων SWOT ανάλυσης, περιγραφής υφιστάμενης κατάστασης, καθώς και η σύνδεση της με τη στρατηγική τοπικής ανάπτυξης και τους στόχους αυτής)	
Η δράση εξυπηρετεί την ΘΚ5, καθώς προωθεί τη δικτύωση για την αξιοποίηση τοπικών πόρων και την ανταλλαγή τεχνογνωσίας. Επίσης, συνδέεται με τα στοιχεία S1, S2, S3, S4, S7, S8, S12, W8, W10, O1, O2, O3, O4 και T5 της SWOT ανάλυσης, καθώς και με τα στοιχεία που αναφέρονται στο φυσικό περιβάλλον, στην πολιτιστική κληρονομιά, στον πρωτογενή τομέα και στον τουρισμό, στην περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης. Επιπλέον, συνδέεται με την ΤΣ1 και τον Σ1, καθώς επικεντρώνεται στην τουριστική ανάπτυξη και στην βελτίωση της τουριστικής ικανότητας της περιοχής, με έμφαση στις ειδικές μορφές τουρισμού και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πρωτογενούς παραγωγής, καθώς και με τον Σ5, καθώς προωθεί τη δικτύωση μεταξύ περιοχών και φορέων.	

Χρηματοδοτικά στοιχεία			
	Ποσό (€)	Ποσοστό (%) σε επίπεδο υπο-μέτρου	Ποσοστό (%) σε επίπεδο μέτρου
Συνολικός Προϋπολογισμός	50.000,00	33,33%	1,69%
Δημόσια Δαπάνη	50.000,00	33,33%	2,13%
Ιδιωτική Συμμετοχή	0,00	0%	0%
Περιοχή Εφαρμογής			
Όλη η περιοχή παρέμβασης, που προστατεύεται από τη συνθήκη RAMSAR ή το Δίκτυο NATURA 2000			
Εν δυνάμει δικαιούχοι			
ΟΤΔ: Αιτωλική Αναπτυξιακή, Αχαΐα Αναπτυξιακή, Αναπτυξιακή Ολυμπίας, Αναπτυξιακή Νοτίου Ηπείρου – Αμβρακικού, Αναπτυξιακή Ροδόπης, Τριχωνίδα Αναπτυξιακή, Αναπτυξιακή Καβάλας, FLAG Braila (Ρουμανία)			

4.3.2 Πρωτοβουλία αλιέων για την προστασία του περιβάλλοντος

Τίτλος Δράσης	Πρωτοβουλία αλιέων για την προστασία του περιβάλλοντος
Κωδικός Δράσης	4.3.2
ΕΔΕΤ	ΕΤΘΑ
Νομική βάση	ΑΡ. 64 ΚΑΝ (ΕΕ) 508/2014

Αναλυτική Περιγραφή Δράσης

Αντικείμενο και στόχοι συνεργασίας: Η διατήρηση της μέγιστης δυνατής φυσικής βιοποικιλότητας αναδεικνύεται ολόένα και σε πιο επείγον θέμα όσο αυξάνει ο ρυθμός των περιβαλλοντικών αλλαγών και οι επιπτώσεις από την ανθρωπογενή συμπεριφορά στα υδατικά οικοσυστήματα (ρίψη αδρανών υλικών, απορριμμάτων κλπ). Παράλληλα, η μείωση της αλιευτικής απόδοσης στην παράκτια αλιεία επιφέρει άμεση μείωση του εισοδήματος των αλιέων, συνεπώς σταδιακή απαξίωση του αλιευτικού επαγγέλματος, ιδιαίτερα από τους νέους. Επομένως, είναι σημαντική η προσπάθεια διατήρησης των αλιέων στην αλιευτική δραστηριότητα, η οποία θα μπορούσε να επιτευχθεί και μέσω της παράλληλης ανάπτυξης συμπληρωματικών δραστηριοτήτων. Βάσει των προαναφερόμενων, αντικείμενο του Σχεδίου Διατοπικής Συνεργασίας (ΣΔΣ) είναι η πιλοτική εφαρμογή συλλογής και αποκομιδής απορριμμάτων από το βυθό, από αλιείς, ώστε να διερευνηθεί η δυνατότητα ανάπτυξης της δραστηριότητας, για τη δημιουργία συμπληρωματικού εισοδήματος από τους αλιείς. Γενικός στόχος του σχεδίου είναι να διαπιστωθεί εάν η δραστηριότητα αυτή είναι αποδοτική οικονομικά, ώστε να υπάρξει νομική κατοχύρωση και να εφαρμοστεί ως επιχειρηματική δραστηριότητα από τους αλιείς, καθώς παράλληλα και η προστασία της βιοποικιλότητας και του οικοσυστήματος. **Αναζήτηση εταίρων:** Έχει πραγματοποιηθεί. **Τεκμηρίωση της συνεργασίας σε σχέση με τα χαρακτηριστικά της περιοχής και τους στόχους της στρατηγικής:** Η περιοχή διαθέτει δυναμικό αλιευτικό τομέα, αλλά ο τομέας σταδιακά εξασθενεί, με τους αλιείς να έχουν μειωθεί κατά 22,65% (Πίνακας 47, Α' μέρος πρότασης), τη δεκαετία 2001-2011. Η τοπική στρατηγική επιδιώκει την υποστήριξη του αλιευτικού τομέα, σε όλα τα επίπεδα. Ειδικότερα, επιδιώκει την υποστήριξη του αλιευτικού τομέα, κύρια με τους εξής τρόπους: α) την πραγματοποίηση δημοσίων παρεμβάσεων, που λειτουργούν υποστηρικτικά στην αλιευτική διαδικασία (βλ. δράση 4.2.6), β) την πραγματοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων, που λειτουργούν υποστηρικτικά στην αλιευτική δραστηριότητα (βλ. ενέργεια 4.2.5.1) και γ) την παραμονή των αλιέων στον αλιευτικό τομέα και την μελλοντική αύξησή τους, μέσω της προώθησης επενδύσεων για τη δημιουργία συμπληρωματικών επενδύσεων (βλ. δράση 4.2.1), και κατ' επέκταση συμπληρωματικών εισοδημάτων. Επίσης, το ΣΔΣ συνδέεται κύρια με τον Σ4 «προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, στο πλαίσιο αειφόρου ανάπτυξης της περιοχής παρέμβασης» και τον Σ5 «προώθηση της δικτύωσης μεταξύ περιοχών, φορέων και επιχειρήσεων». **Δράσεις ΣΔΣ:** α) Προπαρασκευαστική φάση (συναντήσεις εταίρων και προετοιμασία υλοποίησης), β) Ενημερωτικό υλικό προβολής του ΣΔΣ, γ) Έκδοση οδηγού με όλα τα στάδια της διαδικασίας (συλλογής, απόθεσης, αποκομιδής κλπ), δ) Συναντήσεις εργασίας με φορείς αποκομιδής (π.χ. Δήμους, εταιρείες ανακύκλωσης), αλιείς και εμπλεκόμενους ή/και υποστηρικτικούς φορείς (π.χ. λιμεναρχεία, λιμενικά ταμεία, περιβαλλοντικές οργανώσεις), ε) Πιλοτική εφαρμογή δράσης, στ) Περιβαλλοντική και οικονομική αποτίμηση των συλλεχθέντων απορριμμάτων, ζ) Καταγραφή και προβολή αποτελεσμάτων πιλοτικής δράσης, η) Συναντήσεις εργασίας με εμπλεκόμενους φορείς για συνέχιση της πιλοτικής δράσης και μετά το πέρας του διατοπικού σχεδίου συνεργασίας, θ) Προτάσεις θεσμικού πλαισίου (π.χ. ενσωμάτωση του ενδεχόμενου εισοδήματος στο αλιευτικό εισόδημα), ι) Συντονισμός και διαχείριση. **Πόροι:** Για την υλοποίηση

του ΣΔΣ θα χρησιμοποιηθεί μόνιμο προσωπικό των εταιρών και εξωτερικοί συνεργάτες, ενώ το σύνολο των χρηματοοικονομικών πόρων που θα διαθέσουν οι 6 εταίροι αναμένεται να ανέλθει σε 250.000€. **Προσδοκώμενα αποτελέσματα:** Προστασία της βιοποικιλότητας και του οικοσυστήματος, διασύνδεση αλιευτικού κλάδου με άλλους φορείς, διεύρυνση αλιευτικής δραστηριότητας και αύξηση αλιευτικού εισοδήματος. **Ενέργειες που έχουν ήδη αναληφθεί για τη συγκρότηση της συνεργασίας:** α) αποστολή και αποδοχή πρόσκλησης για συνεργασία, β) κατάρτιση ενδεικτικού ΣΔΣ και ανταλλαγή παρατηρήσεων και γ) σύνταξη και οριστικοποίηση ενδεικτικού ΣΔΣ. Το συντονισμό του ΣΔΣ έχει συμφωνηθεί να αναλάβει η Αιτωλική Αναπτυξιακή ΑΕ ΟΤΑ. **Προβλεπόμενος τρόπος εφαρμογής ΣΔΣ:** α) προπαρασκευαστική φάση για την οριστικοποίηση και εξειδίκευση των δράσεων, β) υπογραφή πρωτοκόλλου συνεργασίας, γ) σύσταση Κοινής Επιτροπής Παρακολούθησης, δ) σύνταξη και υποβολή του ΣΔΣ, στην αρμόδια Υπηρεσία Διαχείρισης, προς έγκριση και ε) έναρξη υλοποίησης φυσικού και οικονομικού αντικειμένου.

Θεματική Κατεύθυνση που εξυπηρετείται (απαιτείται αιτιολόγηση βάσει των στοιχείων SWOT ανάλυσης, περιγραφής υφιστάμενης κατάστασης, καθώς και η σύνδεση της με τη στρατηγική τοπικής ανάπτυξης και τους στόχους αυτής)

Η δράση εξυπηρετεί την ΘΚ5, καθώς προωθεί τη δικτύωση για την αντιμετώπιση αναγκών και την ανταλλαγή τεχνογνωσίας. Επίσης, συνδέεται με τα στοιχεία S1, S3, O6 και T5 της SWOT ανάλυσης, καθώς και με τα στοιχεία που αναφέρονται στο φυσικό περιβάλλον και στην αλιεία, στην περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης. Επιπλέον, συνδέεται με την ΤΣ3, καθώς λειτουργεί υποστηρικτικά στον πρωτογενή τομέα και τον Σ5, καθώς προωθεί τη δικτύωση μεταξύ περιοχών και φορέων.

Χρηματοδοτικά στοιχεία			
	Ποσό (€)	Ποσοστό (%) σε επίπεδο υπο-μέτρου	Ποσοστό (%) σε επίπεδο μέτρου
Συνολικός Προϋπολογισμός	50.000,00	33,33%	1,69%
Δημόσια Δαπάνη	50.000,00	33,33%	2,13%
Ιδιωτική Συμμετοχή	0,00	0%	0%
Περιοχή Εφαρμογής			
Όλη η περιοχή παρέμβασης Αλιείας			
Εν δυνάμει δικαιούχοι			
ΟΤΔ: Αιτωλική Αναπτυξιακή, Αναπτυξιακή Ιονίων Νήσων, Αναπτυξιακή Θεσσαλονίκης, Αναπτυξιακή Καβάλας, Αναπτυξιακή Ηπείρου, Αναπτυξιακή Δωδεκανήσου			
Αρχές κριτηρίων επιλογής	ΟΤΔ με κοινά ενδιαφέροντα		

4.3.3 Μεταποίηση και εμπορία αλιευτικών προϊόντων

Τίτλος Δράσης	Μεταποίηση και εμπορία αλιευτικών προϊόντων
Κωδικός Δράσης	4.3.3
ΕΔΕΤ	ΕΤΘΑ
Νομική βάση	ΑΡ. 64 ΚΑΝ (ΕΕ) 508/2014
Αναλυτική Περιγραφή Δράσης	
<p>Αντικείμενο και στόχοι συνεργασίας: Αντικείμενο του Σχεδίου Διακρατικής Συνεργασίας (ΣΔΣ) αποτελεί η διαμόρφωση των κατάλληλων προϋποθέσεων για την αξιοποίηση της αναπτυξιακής ευκαιρίας εξέλιξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε κορυφαία αγορά κατανάλωσης προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας (ΠΑΥ), ενώ το 60% των προϊόντων που καταναλώνονται είναι εισαγόμενα. Στόχους του ΣΔΣ αποτελούν η αύξηση της προστιθέμενης αξίας των ΠΑΥ (σ.σ. η οποία συνήθως δημιουργείται κατά το στάδιο της μεταποίησης και εμπορίας) και η ανάδειξη ευκαιριών οικονομικής αξιοποίησης των απορριπτόμενων αλιευμάτων. Αναζήτηση εταίρων: Έχει πραγματοποιηθεί αναζήτηση και έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον 4 εθνικές ΟΤΔ (Καβάλας, Χαλκιδικής Αιτωλική και Κοζάνης), καθώς και 2 ΟΤΔ από την Ιταλία. Στο σχέδιο δύναται να συμμετάσχουν επιπλέον ΟΤΔ, που έχουν κοινά ενδιαφέροντα και διαθέτουν αλιευτική παραγωγή. Τεκμηρίωση της συνεργασίας σε σχέση με τα χαρακτηριστικά της περιοχής και της στόχους της στρατηγικής: Η περιοχή παρέμβασης διαθέτει δυναμικό αλιευτικό τομέα, αλλά παρατηρείται σοβαρό πρόβλημα στη μεταποίηση και συσκευασία των αλιευτικών προϊόντων, με αποτέλεσμα αφενός να δυσκολεύει η διάθεση των προϊόντων στην</p>	

αγορά και αφετέρου οι αλιείς να πέφτουν θύματα οικονομικής εκμετάλλευσης από μεσάζοντες εμπόρους. Η ΤΗΣ2 προωθεί την αύξηση του βαθμού μεταποίησης των αλιευτικών προϊόντων, εντός της περιοχής παρέμβασης, ενώ το ΣΔΣ συνδέεται, της, με τον Σ2 «Αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής, με έμφαση στα βιολογικά προϊόντα και στα προϊόντα ΠΟΠ, καθώς και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών μονάδων», καθώς και με τον Σ5 «προώθηση της δικτύωσης μεταξύ περιοχών, φορέων και επιχειρήσεων». **Δράσεις ΣΔΣ:** α) Προπαρασκευαστική φάση (συναντήσεις εταίρων και προετοιμασία υλοποίησης), β) Έρευνα αγοράς ΠΑΥ, γ) Μελέτη ανάπτυξης νέων προϊόντων από την τοπική και παραδοσιακή παραγωγή σε συνεργασία με ερευνητικά ιδρύματα, δ) Μελέτη αξιοποίησης απορριπτόμενων αλιευμάτων, ε) Μελέτη marketing τοπικών ΠΑΥ, στ) Ενημερωτικές εκδηλώσεις (π.χ. για εφαρμογή συστημάτων ποιότητας, εφαρμογή κανόνων υγιεινής και ασφάλειας τροφίμων, δημιουργία εταιρικής ταυτότητας, ανάπτυξη προϊόντων προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης), ζ) Εκδηλώσεις ανάδειξης καλών και καινοτόμων πρακτικών, η) Κατάρτιση master plan επιχείρησης μεταποίησης και εμπορίας, καθώς και προσαρμογή του master plan σε στοχευμένα είδη ΠΑΥ, θ) δημοσιότητα – προβολή, ι) Συντονισμός και διαχείριση. **Πόροι:** Για την υλοποίηση του ΣΔΣ θα χρησιμοποιηθεί μόνιμο προσωπικό των εταίρων και εξωτερικοί συνεργάτες, ενώ το σύνολο των χρηματοοικονομικών πόρων που θα διαθέσουν οι 6 εταίροι αναμένεται να ανέλθει σε 250.000€. **Προσδοκώμενα αποτελέσματα:** α) Ενθάρρυνση ίδρυσης/εκσυγχρονισμού μονάδων μεταποίησης και εμπορίας αλιευτικών προϊόντων, με επανακαθορισμό των παραγόμενων προϊόντων, λαμβάνοντας υπόψη της απαιτήσεις της αγοράς, β) ενσωμάτωση καινοτομιών και καλών πρακτικών από της τοπικές (νέες ή υφιστάμενες) μονάδες μεταποίησης/τυποποίησης αλιευτικών προϊόντων, γ) αύξηση προστιθέμενης αξίας τοπικών αλιευτικών προϊόντων. **Ενέργειες που έχουν ήδη αναληφθεί για τη συγκρότηση της συνεργασίας:** α) αποστολή και αποδοχή πρόσκλησης για συνεργασία, β) κατάρτιση ενδεικτικού ΣΔΣ και ανταλλαγή παρατηρήσεων και γ) σύνταξη και οριστικοποίηση ενδεικτικού ΣΔΣ. Το συντονισμό του ΣΔΣ έχει συμφωνηθεί να αναλάβει η Αναπτυξιακή Καβάλας ΑΕ ΟΤΑ. **Προβλεπόμενος τρόπος εφαρμογής ΣΔΣ:** α) προπαρασκευαστική φάση για την οριστικοποίηση και εξειδίκευση των δράσεων, β) υπογραφή πρωτοκόλλου συνεργασίας, γ) σύσταση Κοινής Επιτροπής Παρακολούθησης, δ) σύνταξη και υποβολή του ΣΔΣ, στην αρμόδια Υπηρεσία Διαχείρισης, της έγκριση και ε) έναρξη υλοποίησης φυσικού και οικονομικού αντικειμένου.

Θεματική Κατεύθυνση που εξυπηρετείται (απαιτείται αιτιολόγηση βάσει των στοιχείων SWOT ανάλυσης, περιγραφής υφιστάμενης κατάστασης, καθώς και η σύνδεση της με τη στρατηγική τοπικής ανάπτυξης και της στόχους της)

Η δράση εξυπηρετεί την ΘΚ5, καθώς προωθεί τη δικτύωση για την αξιοποίηση τοπικών πόρων και την ανταλλαγή τεχνογνωσίας. Της, συνδέεται με τα στοιχεία S3, W5, O5 και O6 της SWOT ανάλυσης, καθώς και με τα στοιχεία που αναφέρονται στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, στην περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης. Επιπλέον, συνδέεται με την ΤΗΣ2 και τον Σ2, καθώς επικεντρώνεται στην αύξηση της προστιθέμενης αξία των τοπικών αλιευτικών προϊόντων, καθώς και με τον Σ5, καθώς προωθεί τη δικτύωση μεταξύ περιοχών και φορέων.

Χρηματοδοτικά στοιχεία			
	Ποσό (€)	Ποσοστό (%) σε επίπεδο υπο-μέτρου	Ποσοστό (%) σε επίπεδο μέτρου
Συνολικός Προϋπολογισμός	50.000,00	33,33%	1,69%
Δημόσια Δαπάνη	50.000,00	33,33%	2,13%
Ιδιωτική Συμμετοχή	0,00	0%	0%
Περιοχή Εφαρμογής			
Όλη η περιοχή παρέμβασης Αλιείας			
Εν δυνάμει δικαιούχοι			
ΟΤΑ: Καβάλας, Χαλκιδικής, Κοζάνης, Αιτωλικής, Gruppo di Azione Costiera Veneziano (Ιταλία), Gruppo di Azione Costiera di Chioggia e Del Delta del Po Pesca (Ιταλία)			
Αρχές κριτηρίων επιλογής	ΟΤΑ με κοινά ενδιαφέροντα		

Δ.4 Υποπροτεραιότητα 4.4

Τίτλος Δράσης	Δαπάνες λειτουργίας και συντονισμού		
Κωδικός Δράσης	4.4.1		
ΕΔΕΤ	ΕΤΘΑ		
Νομική βάση	ΑΡ. 62 ΚΑΝ (ΕΕ) 508/2014		
Αναλυτική Περιγραφή Δράσης			
<p>Η δράση περιλαμβάνει την τεχνική στήριξη της ΟΤΔ για την υλοποίηση των δράσεων, που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΘΑ. Στην υλοποίηση του τοπικού προγράμματος θα απασχοληθεί το προσωπικό και θα χρησιμοποιηθούν οι εγκαταστάσεις, που αναφέρεται στο κεφ. 1.3, του Α' μέρους, της πρότασης του τοπικού προγράμματος, ενώ εάν απαιτηθεί επιπλέον προσωπικό θα συνάψει σχέση συνεργασίας με την ΟΤΔ, σύμφωνα με το προβλεπόμενο θεσμικό πλαίσιο. Στο πλαίσιο της τεχνικής στήριξης, εκτός από τις αμοιβές προσωπικού και εξωτερικών συμβούλων, τις λειτουργικές δαπάνες και τον πάγιο και λοιπό εξοπλισμό, περιλαμβάνονται οι ενέργειες εμπύχωσης και οι υποστηρικτικές ενέργειες. Οι ενέργειες εμπύχωσης που θα υλοποιήσει η ΟΤΔ θα αποσκοπούν στη μετάδοση κάθε πληροφορίας για το τοπικό πρόγραμμα, στη μετάδοση γνώσεων (π.χ. για καινοτομίες, καθετοποίηση αλιευτικής παραγωγής) και στην παρακίνηση της τοπικής κοινωνίας για την υλοποίηση επενδύσεων και την αξιοποίηση των ευκαιριών, που παρέχει το πρόγραμμα και η περιοχή. Στο πλαίσιο αυτό, στις ενέργειες εμπύχωσης δύναται να περιλαμβάνονται ενδεικτικά: α) παροχή πληροφοριών και τεχνική στήριξη σε ενδιαφερόμενους, β) παροχή πληροφοριών και ενημέρωσης, μέσω διαδικτύου, social media και μέσω μαζικής ενημέρωσης, γ) διοργάνωση ημερίδων, συναφών εκδηλώσεων και workshops, δ) παραγωγή και διανομή ενημερωτικού και πληροφοριακού υλικού, ε) συμμετοχή σε εκδηλώσεις, εκθέσεις, συνέδρια, στ) οργάνωση case-studies.</p> <p>Παραδοτέα τις δράσεις αποτελούν: α) τα πρακτικά της ΕΔΤΠ, β) η συγκρότηση και λειτουργία της ομάδας έργου, γ) οι δημοσιεύσεις (π.χ. προσκλήσεων για υποβολή προτάσεων, ανακοινώσεων), δ) τα πρακτικά αξιολογήσεων, ε) έγγραφα του ΣΔΕ του προγράμματος (π.χ. αποφάσεις ένταξης), στ) αποδεικτικά έγγραφα ενεργειών (π.χ. συσκέψεων, ενημερωτικών συναντήσεων, ημερίδων, συνεδρίων, δικτύων, μελετών, ενεργειών επιμόρφωσης).</p>			
Θεματική Κατεύθυνση που εξυπηρετείται (απαιτείται αιτιολόγηση βάσει των στοιχείων SWOT ανάλυσης, περιγραφής υφιστάμενης κατάστασης, καθώς και η σύνδεση της με τη στρατηγική τοπικής ανάπτυξης και τους στόχους αυτής)			
Θεματική Κατεύθυνση 5			
Χρηματοδοτικά στοιχεία			
	Ποσό (€)	Ποσοστό (%) σε επίπεδο υπο-μέτρου	Ποσοστό (%) σε επίπεδο μέτρου
Συνολικός Προϋπολογισμός	587.500,00	100%	19,84%
Δημόσια Δαπάνη	587.500,00	100%	25,00%
Ιδιωτική Συμμετοχή	0,00	0%	0%
Περιοχή Εφαρμογής			
Όλη η περιοχή παρέμβασης Αλιείας			
Εν δυνάμει δικαιούχοι			
ΟΤΔ ΑΙΤΩΛΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ			

Ε. Χρηματοδοτικοί πίνακες

Η αποτύπωση του χρηματοδοτικού πλάνου του τοπικού προγράμματος γίνεται στους πίνακες που ακολουθούν.

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΥΠΟΜΕΤΡΟΥ	ΚΩΔΙΚΟΣ	ΣΥΝ. ΚΟΣΤΟΣ	ΔΗΜ. ΔΑΠ.	ΚΟΙΝ. ΣΥΜΜ.	ΕΘΝ. ΣΥΜΜ.	ΙΔΙΩΤ. ΣΥΜΜ.
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 4 «ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ» ΕΠΑΛΘ 2014 - 2020						
Στήριξη για προπαρασκευή	4.1	21.240,00	21.240,00			0
Εφαρμογή Τοπικής Ανάπτυξης με την Πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων	4.2	2.202.825,00	1.591.260,00			611.565,00
Δραστηριότητες Συνεργασίας	4.3	150.000,00	150.000,00			0
Δαπάνες Λειτουργίας και Συντονισμού	4.4	587.500,00	587.500,00			0
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΑΛΘ 2014 -2020		2.961.565,00	2.350.000,00			611.565,00
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		2.961.565,00	2.350.000,00			611.565,00

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 4 ΕΠΑΛΘ 2014 – 2020**	4.1	4.2	4.3	4.4
Συνολικό κόστος Μέτρου	21.240,00	2.202.825,00	150.000,00	587.500,00
Ποσοστό % συν. κόστους Υπομέτρου επί του συν. κόστους της στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης	100%	100,00%	100,00%	100,00%
Δημόσια Δαπάνη Μέτρου	21.240,00	1.591.260,00	150.000,00	587.500,00
Ποσοστό % δημόσιας δαπάνης υπομέτρου επί της δημόσιας δαπάνης της στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης	0,90%	67,71%	6,38%	25,00%
Κοινοτική Συμμετοχή Μέτρου				
Ποσοστό % Κοινοτικής Συμμετοχής Υπομέτρου επί της Κοινοτικής Συμμετοχής της στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης				

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΑ ΕΤΟΣ (ΕΤΗΣΙΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ)

ΤΙΤΛΟΣ ΥΠΟΜΕΤΡΟΥ	ΚΩΔΙΚΟΣ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 4 ΕΠΑΛΘ 2014 - 2020										
Στήριξη για προπαρασκευή	4.1	0,00	0,00	0,00	21.240,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Εφαρμογή Τοπικής Ανάπτυξης με την Πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων	4.2	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	300.000,00	500.000,00	500.000,00	291.260,00
Δραστηριότητες Συνεργασίας	4.3	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	20.000,00	20.000,00	50.000,00	60.000,00
Δαπάνες Λειτουργίας και Συντονισμός	4.4	0,00	0,00	0,00	0,00	300.000,00	75.000,00	75.000,00	75.000,00	62.500,00
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		0,00	0,00	0,00	21.240,00	300.000,00	395.000,00	595.000,00	625.000,00	413.760,00

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΑ ΜΕΤΡΟ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗ (ΕΤΘΑ)

ΚΩΔ.	ΜΕΤΡΟ - ΔΡΑΣΗ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ		ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ		ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ		ΙΔΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	
			Ποσό	Ποσό	%	Ποσό	%*	Ποσό	%*	Ποσό
4.1	Στήριξη για προπαρασκευή	21.240,00	21.240,00	100%					0	%
4.2	Εφαρμογή τοπικής ανάπτυξης με την πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων	2.202.125,00	1.591.260,00	72,26%					611.565,00	27,74%
4.2.1	Ιδιωτικές επενδύσεις για την αειφόρο ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών (κρατικές ενισχύσεις)	1.250.000,00	700.000,00	56,00%					550.000,00	44,00%
4.2.2	Ιδιωτικές επενδύσεις για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των αλιευμάτων	307.825,00	246.260,00	80,00%					61.565,00	20,00%
4.2.3	Δημόσιες επενδύσεις για την αειφόρο ανάπτυξη αλιευτικών περιοχών	645.000,00	645.000,00	100,00%					0,00	0,00%
4.3	Δραστηριότητες συνεργασίας	150.000,00	150.000,00	100,00%					0	0,00%
4.3.1	Ζωή στους Υγροβιότοπους (Wetland Life)	50.000,00	50.000,00	100,00%					0	0,00%
4.3.2	Πρωτοβουλία αλιέων για την προστασία του περιβάλλοντος	50.000,00	50.000,00	100,00%					0	0,00%
4.3.3	Μεταποίηση και εμπορία αλιευτικών προϊόντων	50.000,00	50.000,00	100,00%					0	0,00%
4.4	Δαπάνες λειτουργίας και συντονισμού	587.500,00	587.500,00	100,00%					0	0,00%
4.4	Δαπάνες λειτουργίας και συντονισμού	587.500,00	587.500,00	100,00%					0	0,00%

ΣΤ. Ταμείο χρηματοδότησης

Το τοπικό πρόγραμμα δεν κάνει χρήση του επικεφαλούς ταμείου. Ταμείο χρηματοδότησης των δράσεων που αναφέρονται στο ΕΠΑΛΘ είναι το ΕΤΘΑ.